

Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра слов'янської філології

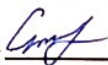
Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.033 Слов'янські мови і літератури (переклад включно),
перша – польська

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Магістр

ДІЄСЛІВНІ ПАРОНІМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ

КРФППмз.023078.01.20.00

здобувачки II курсу групи ФППмз-23-1 Олени СТАНШЕВСЬКОЇ
підпис, дата

Керівник Наталія СОВТИС

До захисту допускаю

Завідувач кафедри слов'янської філології Наталія ТОРЧИНСЬКА

Хмельницький, 2024

5. Графічний матеріал: таблиці.

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
	Немає		

7. Дата видачі завдання – 17 вересня 2023 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Найменування етапів виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1	Обрання теми кваліфікаційної роботи	Вересень 2023 року	
2	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	Вересень 2023 року	
3	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	вересень-жовтень 2023 року	
4	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи	листопад 2023 – січень 2024 року	
5	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації у збірниках наукових праць та участі в конференціях	травень 2018 травень 2024 року	
6	Написання другого розділу кваліфікаційної роботи	лютий-червень 2024 року	
7	Написання «чорнового» варіанту кваліфікаційної роботи	вересень-листопад 2024 року	
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи	Листопад 2024 року	
9	Остаточне завершення кваліфікаційної роботи	Грудень 2024 року	
10	Подача кваліфікаційної роботи на кафедру	Грудень 2024 року	

Студентка

Олена СТАНІШЕВСЬКА

Керівник

Наталія СОВТИС

Анотація

Тема роботи – «Дієслівні пароніми української та польської мов у перекладознавчому аспекті»

Автор – Олена Станішевська

Науковий керівник – Наталія СОВТИС.

Обсяг кваліфікаційної роботи – 84 сторінки основного тексту, 98 сторінок загального тексту.

Робота містить 124 джерела посилання.

Ключові слова: *слов'янські мови, пароніми, міжмовні пароніми, фальшиві друзі перекладача, перекладознавство, контрастивна лінгвістика.*

Об'єкт словниковий склад польської та української мов як близькоспоріднених. **Предмет** – лексичні одиниці – патронімічні дієслова, так звані фальшиві друзі перекладача.

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз дієслівних паронімів української та польської мов в етимологічному і перекладознавчому аспектах. Визначена мета передбачає виконання таких завдань: опис стану дослідження паронімії, окреслення значення понять «паронімія», «міжмовна паронімія», опис класифікації міжмовних паронімів; порівняння специфіку дослідження міжмовних паронімів у перекладознавстві і в контрастивній лінгвістиці; здійснення порівняльний аналіз дієслівних паронімів; дослідження їх етимології, опис та порівняння зміни значення, а також їх ролі в перекладах на обидві мови.

У роботі нами був проведений аналіз польсько-українських дієслівних паронімів в етимологічному, семантичному і перекладознавчому аспектах. Застосування етимологічного підходу дозволило простежити семантичну еволюцію слів від давнього періоду до сучасності. Отже, під час дослідження ми виявили значну семантичну диференціацію споріднених слів, незважаючи на спільне праслов'янське походження. Більшість аналізованих пар належать до гомогенної паронімії, однак під впливом історичних, культурних та мовних чинників набули значних відмінностей у значенні. Також з'ясовано, що меншу групу дієслівних паронімів створюють гетерогенні пароніми. Дослідження також підтвердило важливість етимологічного аналізу для розуміння процесів семантичної еволюції та вагоме значення впливу історичних, культурних та мовних чинників на семантичну диференціацію споріднених слів.

Автор Олена СТАНІШЕВСЬКА

ЗМІСТ

Вступ.....	6
1. Дослідження паронімів у слов'янському мовознавстві.....	12
1.1. Паронімія в польській і українській мовах.....	12
1.2. Міжмовна паронімія	16
1.3. Типи міжмовних паронімів.....	29
1.4. Перекладознавство і контрастивна лінгвістика.....	31
1.5. Міжмовні пароніми та омоніми як перекладацька проблема.....	36
2. Аналіз дієслівних паронімів у перекладознавчому аспекті.....	43
2.1. Міжмовні пароніми, які частково збігаються в лексичному значенні.....	45
2.2. Міжмовні пароніми, які не збігаються в лексичному значенні.....	59
Загальні висновки.....	74
Перелік джерел посилання.....	77
Додаток.....	88

ВСТУП

Протягом останніх років співпраця між Україною та Польщею інтенсивно розвивається у багатьох сферах суспільного життя, зокрема у сфері економіки, культури, торгівлі, а також туризму та освіти. Особливо з перших днів повномасштабної війни в Україні взаємовідносини між обома державами вийшли на високий рівень і набули нової форми активності. Саме Польща стала для України одним із надійних партнерів з моменту широкомасштабної війни, це перша країна, яка відкрила для українців свій кордон – більшість громадян України перетинали саме польський кордон у пошуках прихистку і безпеки. На сьогодні в Польщі проживає понад 950 тисяч громадян України, які потребують тимчасового захисту. Варто зазначити, що до повномасштабної вторгнення Росії в Україну в Польщі мешкали від 1,5 до 2 мільйонів українців¹. Відповідно з інтенсивним зростанням кількості українців в Польщі, посилюється інтерес до вивчення польської мови серед українців та української мови серед поляків. Не тільки українці прагнуть вивчати польську, але й поляки хочуть вивчати українську. Передусім інтерес до мови сусіда є результатом співпраці обох країн, спільно реалізованих проєктів та створення змішаних польсько-українських родин. На підставі акту, прийнятого Сеймом Республіки Польща 7 вересня 2007 року, багато українців польського походження отримали Карту поляка. Це дає право на певні знижки та можливість не тільки працювати, а й навчатися в Польщі. За даними МЗС Польщі у 2021 році польські консульські установи видали громадянам України 9605 Карт поляка, а загальна кількість виданих документів цього типу в Україні з 2008 року становить понад 146 600². Також було підписано багато угод про співпрацю між різними українськими та польськими містами. Наприклад, Житомирська область уклала угоду про

---

¹ <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3862417-kilkist-ukrainsiv-v-polsi-zmensilasa-posol-ukraini.html>

² <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3397241-kartu-polaka-vze-otrimali-blizko-150-tisac-ukrainsiv.html>

встановлення партнерських відносин з Куявсько-Поморським та Сілезьким воєводствами; у 2018 році підписано договори з Нижньосілезьким воєводством. Також укладено угоду про встановлення партнерських відносин між Житомиром, Битомом та Плоцьком. Це дозволить створювати спільні соціально-економічні підприємства. Звісно, українців набагато більше цікавить польська мова, ніж поляків українська. Водночас зросла кількість змішаних шлюбів, більше поляків почали розуміти українську мову та вживати її на роботі, у магазинах та інших громадських місцях.

Історія України та Польщі переплітається в багатьох історичних моментах. На території обох країн проживають національні меншини, представники яких користуються як польською, так і українською мовами. У Польщі велика українська громада, в Україні – польська. Найбільше поляків проживає в таких областях: Житомирській, Хмельницькій, Львівській та Київській. У родинному оточенні вони розмовляють польською, а на роботі, в магазинах та офісах – українською. Аналогічно діють і українці, які живуть у Польщі. У цих випадках можна говорити про двомовність.

З одного боку, знання польської та української мов полегшує спілкування між мешканцями Польщі та України, з іншого боку, велика схожість обох мов часто викликає труднощі у взаєморозумінні. Найбільш яскраво інтерференція між двома мовами проявляється на лексичному рівні. Однак дуже часто поряд з лексичною інтерференцією з'являється фонетична та морфологічна інтерференція. Тому людям, які вивчають обидві мови, потрібно бути особливо обережними.

Розвиток міжнародних контактів і потреба у вивченні іноземних мов призводить до зростання інтересу до проблем міжмовної та міжкультурної комунікації, які стають предметом вивчення сучасних досліджень. Ефективність міжмовної комунікації тісно пов'язана з точністю перекладу, але на практиці виконання цієї вимоги залежить від багатьох факторів як об'єктивних, так і суб'єктивних. Вибір неправильного еквівалента даного

слова під час перекладу може призвести до стилістичної помилки або навіть до зміни змісту висловлювання.

Лексична семантика сьогодні відіграє важливу роль у порівняльних дослідженнях. Вони мають на меті вказати як спільні, так і специфічні місця між словниковими ресурсами далеких і близькоспоріднених мов.

Проблема омонімії та паронімії у споріднених мовах неодноразово розглядалася у працях лінгвістів. І хоча вона має давню дослідницьку традицію, все ще існують сфери, які потребують аналізу або змін у науковому підході чи практиці викладання. Багато науковців, які працюють над цією проблематикою, намагалися визначити причини виникнення омонімів та паронімів та розробити їхню класифікацію. Однак коло проблем, пов'язаних з цими питаннями, все ще недостатньо опрацьоване та описане в лінгвістиці, особливо в історико-етимологічному і перекладазнавчому аспектах, що й зумовлює **актуальність** теми кваліфікаційної роботи.

У сучасних дослідженнях науковці розглядають це мовне явище з позицій перекладознавства та контрастивної лінгвістики. Перекладознавчий підхід зосереджується на проблемах відповідності перекладу, пов'язаних з реаліями в обох мовах. Контрастивний підхід, натомість, розглядає порівняння лексичних корелятивів у двох мовах, у тому числі споріднених.

Ця наукова розвідка базується на основі історичних, соціолінгвістичних та етимологічних аналізах щодо взаємодії слов'янських мов: української та польської. Важливість такої роботи полягає в тому, що вперше дієслівні пароніми української та польської мов досліджено в етимологічному аспекті на основі зіставного підходу паронімічних лексичних одиниць, тобто значення *фальшивих друзів перекладача* в сучасному суспільному житті.

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз дієслівних паронімів української та польської мов в етимологічному і

перекладознавчому аспектах. Реалізація мети передбачає виконання таких завдань:

- 1) описати стан дослідження паронімії,
- 2) окреслити значення понять «паронімія», «міжмовна паронімія»
- 3) описати класифікації міжмовних паронімів;
- 4) порівняти специфіку дослідження міжмовних паронімів у перекладознавстві і в контрактивній лінгвістиці;
- 5) здійснити порівняльний аналіз дієслівних паронімів;
- 6) дослідити їх етимологію, описати та порівняти зміни значення, а також їх роль в перекладах на обидві мови.

Об'єктом дослідження словникового складу польської та української мов як близькоспоріднених.

Предметом вивчення є поняття лексичних одиниць, а саме дієслів, української та польської мов, т. зв. *фальшивих друзів перекладача*, їхні властивості та значення в суспільному житті. **Джерельну базу** дослідження склали вибрані польські та українські лексичні одиниці, ідентифіковані за подібною вимовою. Вони проаналізовані в синхронічному та діяхронічному аспектах з урахуванням словотвірних, етимологічних та семантичних аспектів.

Ця кваліфікаційна робота є частиною історико-лінгвістичних досліджень, орієнтованих на глоттодидактичну практику. Для досягнення поставленої мети вона спирається переважно на етимологічні та соціолінгвістичні дані, які стосуються взаємовідносин між польською та українською мовами. У науковій роботі застосовано лінгвістичні **методи** дослідження, які мають комплексний характер: метод співвідношення мовних одиниць і соціолого-історичних явищ, порівняльно-зіставний і структурний метод, метод компонентного та етимологічного аналізу, а також аналіз лексичних одиниць за паронімічними спорідненостями.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в тому, що зроблено спробу дослідити дієслівні пароніми польської та української мов в етимологічному аспекті на основі зіставного підходу омонімічних лексичних одиниць, тобто значення *фальшивих друзів перекладача* в сучасному перекладознавстві.

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленому вивченні сутності паронімії, її концепції і класифікації, а також причини її виникнення. Дослідження дозволяє теоретично проаналізувати усі відмінні і спільні критерії міжмовної паронімії, визначити важливість поняття *фальшиві друзі перекладача* в перекладознавчому аспекті. Зроблені спостереження можуть виявитися особливо важливими в глоттодидактичній рефлексії, а точніше у процесі навчання українців польської мови та засвоєння поляками української мови. Усвідомлення існування польсько-українських паронімів може сприяти кращому вивченню обох цих мов як іноземних.

Практичне значення дослідження полягає у використанні його результатів для розробки навчально-методичних засобів для покращення процесу викладання польсько-українських паронімів, а також у підготовці відповідних наборів завдань для привернення уваги учнів до явища міжмовної паронімії, що допоможе уникнути помилок у майбутньому. Результати можуть стати основою створення двомовних словників, оскільки вони більшою мірою, ніж попередні дослідження, враховували б питання, пов'язані зі «словами-близнюками». Результати здійсненого аналізу стануть корисними у діяльності перекладачів і викладачів польської та української мов, що сприятиме розвитку взаємних польсько-українських мовних відносин. Крім того зібраний лінгвістичний матеріал і отримані висновки можуть стати в нагоді в дослідженнях у галузі порівняльної типології та в розробці нових двомовних словників (польсько-українського та українсько-польського) з урахуванням етимологічного та семантичного аспектів.

Апробація дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи заслуховувалися на:

- VIII Міжнародній конференції молодих дослідників «Про Україну міждисциплінарно у Вроцлавському університеті». (Вроцлав, 2024 року);

- IV Національній лінгвістичній конференції з циклу Мова – історія та сучасність «Традиція в мові – мова в традиції» (Катовіце, 2018);

- VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземних мов у контексті міжкультурної комунікації» (Житомир, 2016 р.);

- II Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих науковців «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання іноземної мови» (Житомир, 2010 р.);

- II Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих учених «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання іноземних мов» (Житомир, 2010 р.)

та викладені у статтях:

- Дієслівні пароніми української та польської мов як фальшиві друзі перекладача. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика: збірник наукових праць*. Вип. 15. Хмельницький, 2024, с. 292-300;

- *O niektórych heterogenicznych polsko-ukraińskich homonimach i paronimach międzyjęzykowych (na wybranych przykładach)*. 8 т. *Linguarum silva*. Катовіце, 2019, с. 65-75;

- Właściwości użycia ukraińskich i polskich paronimów i homonimów i ich znaczenie jako "fałszywych przyjaciół tłumacza" we współczesnym życiu, *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації*. Житомир, 2016, с. 342-340;

- Діахронічна дивергенція когнатів на матеріалі польської і англійської мов. *Науково-методичний збірник «Навчай і навчайся»*, №8. Житомир, 2010.

1. ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРОНІМІВ У СЛОВ'ЯНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1 Паронімія в польській і українській мовах

Паронімія – це мовне явище, близьке до омонімії, але не тотожне їй. Відомо, що омоніми мають однакове звучання та/або написання, але різне лексичне значення, тоді як пароніми мають схоже звучання, але відрізняються за значенням [66, с. 55].

Пароніми – це здебільшого слова, які містять той самий корінь і належать до тієї самої частини мови; формально вони близькі одні до одних, але мають абсолютно різні значення. Для них також характерна різна сполучуваність. Прикладами паронімів є слова: *орден – ордер, компанія – кампанія, афект – ефект, wieść – wieźć, apostrofa – apostrof, statut – status* [66, с. 55].

Іноді користувачі плутають паронімічні слова через те, що вони містять однакову основну морфему, яка є носієм їхнього загального лексичного значення, наприклад, *віра – вірність, ціна – цінність, reprezentatywny – reprezentacyjny, metodyk – metodyka*. Такі слова іноді вживаються у невідповідних контекстах і є проявом недостатньої мовної компетенції. Лише чітке розмежування значень паронімів, правильне використання їх у поєднанні з іншими словами дозволяє уникнути неприємних лексичних помилок [57, с. 94].

Найбільше клопоту для користувачів мови становлять пароніми, які мають спільну основу, але відрізняються словотворчим формантом. Це пов'язано з тим, що кожен афікс або парадигматичний формант (за невеликим винятком), який бере участь в утворенні нового слова, змінює його значення [57, с. 95]. Отже, основною причиною плутанини між словами є їхня формальна структура. Помилково ототожені слова можуть відрізнитися за:

1. суфіксами:

- *покажчик* ‘знак, що вказує напрямок, положення чогось’ – *показник* ‘свідчення, доказ, ознака чогось’;
- *виконавський* ‘той, що стосується виконання музичного, театрального, літературного або іншого подібного твору.’ – *виконавчий* ‘той, хто керує або наглядає за виконанням чогось’;
- *reprezentacyjny* ‘грандіозний, розкішний’ і *reprezentatywny* ‘характерний, типовий’;
- *owocu* ‘досягаючий хороших результатів’ – *owocowy* ‘пов'язані з плодами, тобто їстівною частиною рослини’.

2. префіксами:

- *zagrożувати* ‘означає небезпеку’ – *погрожувати* ‘залякувати когось, погрожувати покаранням’;
- *познайомити* ‘запропонувати познайомитися з ким-небудь.’ – *ознайомити* ‘надати можливість отримати інформацію про щось, про когось, здобути знання’;
- *przedział* ‘інтервал; місце у вагоні’; *mat.* ‘множина значень для змінної’ – *przydział* ‘частка, що належить комусь; виділення такої частки; призначення когось на щось’;
- *poddawać* ‘підпорядковувати щось комусь’ – *podawać* ‘вручати; комунікувати, висловлювати щось’ (див. **poddawać w wątpliwość* – ставити під сумнів);

3. флексійними морфемами (належністю до різних парадигм відміни):

- *адреса* ‘позначення місця проживання когось або місцезнаходження чогось’ – *адрес-ø* ‘письмове привітання особі, установі з нагоди річниці, ювілею тощо’;
- *гривня* ‘грошова одиниця’ – *гривна* ‘старовинна прикраса’;

- *apostrof-ø* ‘графічний знак у вигляді коми над рядком’ – *apostrofa* ‘риторична фраза, що складається з прямого й урочистого звертання до когось або чогось’;
- *batut-ø* ‘батут’ – *batuta* ‘паличка диригента’ [122, с. 24-25].

Іван Ющук зазначає, що пароніми можуть перебувати у двох типах семантичних відношень:

1. синонімічне: *капля* – *крапля*, *повідь* – *повінь*, *тяжкий* – *важкий*, *притаїтися* – *причайтися*, *риніти* – *скриніти*, *принадливий* – *привабливий*;
2. антонімічне: *еміграція* – *міграція*, *експорт* – *імпорт*, *еволюція* – *революція*.

На нашу думку, синонімічних паронімів взагалі не існує, оскільки пароніми за визначенням (*ex definitione*) відрізняються за значенням. Паронімія і синонімія – це мовні явища, що належать до різних площин мови, і тому їх не можна порівнювати [122, с. 24-25].

Серед паронімів є велика кількість слів зі спільним коренем, що раніше були синонімами, але в процесі історичного розвитку урізноманітнили свої значення, наприклад, прикметники *polski*, *polny*, *polowy* (всі утворені від іменника *pole*). З огляду на це, Іван Ющук виокремлює пароніми, семантично близькі, наприклад, *церемонний* ‘скрупульозний’ – *церемоніальний* ‘обрядовий, пов'язаний з церемонією’, і семантично різні пароніми, наприклад. *ордер* ‘нагорода’ і *орден* ‘ордер, документ’, *квартира* ‘помешкання’ і *кватирка* ‘частина, що відкривається у віконній рамі для провітрювання приміщення’ і т.д. Водночас Олександр Пономарів вказує на пароніми, що належать до одного тематичного поля, наприклад. *калина*, *малина*, *суниця*, *полуниця* (семантичне поле ФРУКТИ). Він також звертає увагу на те, що звукова різниця може виникати в будь-якій позиції в структурі слова, тобто на початку (наприклад: *гамувати* – *тамувати*), в середині (наприклад: *варта* – *вахта*) або наприкінці (наприклад. *гриб* – *грин*) [66, с. 55].

Відмінності між паронімами можуть мати характер кількісний та якісний. Якісна відмінність полягає в різному порядку голосних або приголосних звуків у словах, наприклад: *filtr – flirt, pepita – pipeta*, а також зміна окремих фонем у лексемі: *laska – łaska, rektor – lektor, klauzula – klauzura, kompania – kampania* [21, с. 8]. Кількісні відмінності полягають у тому, що два слова, які утворюють паронімічну пару, відрізняються кількістю голосних або складів, тобто одне зі слів містить одну додаткову голосну або склад, або кілька голосних чи складів у різних фонетичних позиціях: *apostrofa – apostrof, ciek – ściek, podawać – poddawać, owocny – owocowy* [21, с. 8]. Найбільшу кількість паронімів утворюють слова, в яких кількісна та/або якісна різниця відбувається в середині слова, наприклад: *zaparzyć się – zaperzyć się, czytelnik – czytnik, reprezentacyjny – reprezentatywny* [21, с. 8–9].

Варто також зазначити, що слова, які утворюють паронімічну пару, зазвичай належать до однієї частини мови, тому іменники іноді плутають з іменниками, дієслова з дієсловами, прикметники з прикметниками [21, с. 9].

Найбільшу кількість паронімів можна знайти серед іменників, менше серед прикметників і дієслів, і ще рідше серед прийменникових і займенникових пар (наприклад: *mi – mnie*).

Звичайно, пароніми можуть відрізнитися граматично, найчастіше це стосується відмінного роду, пор: *gaz – gaza, ucha – ucho, apostrof – apostrofa* [21, с. 9].

Пароніми, як і омоніми, є привабливим засобом поетичної виразності і становлять основу стилістичної фігури, що називається *парономазією*. «*Paronomazja, adnominatio* (гр. *paronomasia*) – figura retoryczna, fonetyczny środek stylistyczny, polegający na zestawieniu podobnie brzmiących słów (często homofonów i homonimów) celem osiągnięcia efektu stylistycznego»¹ [122, с. 16].

¹ *Парономазія, адномінація* (гр. *paronomasia*) - риторична фігура, фонетичний стилістичний прийом, що полягає в зіставленні близьких за звучанням слів (часто омофонів та омонімів) з метою досягнення стилістичного ефекту (власний переклад – Олени Станішевської).

Парономазія посилює змістову побудову тексту, вживаючи слова зі схожим звучанням, але різним значенням. Цей прийом часто використовується як стилістичний прийом у поезії та народній музиці, а також у публіцистиці для створення каламбурів, лінгвістичних головоломок, жартів, а також для вираження іронії., див.: *Де просьбою, де грозьбою, Хоч гірше, аби інше, Ніс Гриць пиріг через поріг, Не для Гриця паляниця* – скоромовка; *Może morze nie pomoże; moreny, tureny i morza i zorze; W czasie suszy szosa sucha.*

1.2. Міжмовна паронімія

Динамічний розвиток міжнародних контактів і пов'язана з цим взаємодія між різними мовами зумовили активізацію досліджень у галузі семантики лексичних одиниць близькоспоріднених і далекоспоріднених мов. Метою проведених досліджень є не тільки вирішення теоретичних проблем, але й пошук ефективних способів полегшення вивчення мови. Особливий інтерес для дослідників становлять, наприклад, слова зі схожим або ідентичним звучанням у різних мовах, тобто омоніми і пароніми.

Варто зазначити, що деякі мовознавці, сумніваючись в існуванні міжмовної омонімії, пропонують використовувати термін міжмовна паронімія. Аргументом на користь такої позиції є той факт, що серед міжмовних омонімів дуже рідко можна встановити повну графічну або фонетичну тотожність: серед таких пар слів найчастіше зустрічаються міжмовні еквіваленти з регулярними графіко-семантичними та морфемними відмінностями [122, с. 29]. Однак такий підхід не враховує спорідненості (спільного походження) міжмовних омонімів [48, с. 219-355]. Тому термін «міжмовна паронімія» є не дуже точним, адже паронімія стосується слів, які мають випадкову фонетичну та/або графічну схожість. Більшість дослідників вважають, що при міжмовній омонімії часткова формальна схожість має

місце лише тоді, коли розбіжності у формі лексеми зумовлені регулярними відповідниками на графічному, фонетичному та лексичному рівнях [43, с. 17].

Серед деяких мовознавців існує думка, що існування омонімії навіть у межах однієї мови негативно впливає на її властивості, однозначність і регулярність. Негативні наслідки існування омонімії стають ще більш помітними при порівнянні двох мов, які є тісно пов'язаними в умовах білінгвізму або полілінгвізму. Негативний вплив також проявляється, коли співрозмовники у процесі спілкування, переключаючись з одного мовного коду на інший, не можуть забути значення лексем-близнюків, що функціонують у їхній рідній мові, проте таке оціночне ставлення до даного мовного явища не здається цілком виправданим. Тому тут варто згадати спостереження Келлера про те, що мова є творінням третього роду [122, с. 18], тобто вона не є ані природною, ані штучною, а тому розвивається самостійно.

Найпоширенішими проявами інтерференції є саме омонімія та паронімія. Лексичні міжмовні омоніми і пароніми, як відомо, часто називають *фальшивими друзями перекладача*. Варто зауважити, що дані пароніми, як наприклад, пол. *angielski* ‘мова, якою розмовляють у Британії та інших країнах’ та укр. *ангельський*, становлять дещо іншу загрозу для перекладача. Валерій Акуленко (як і багато інших дослідників) називає міжмовними омонімами слова, що походять з двох різних мов, які формально схожі, тобто звуково та/або графічно, але відрізняються за значенням. З іншого боку, міжмовними паронімами він вважає слова, що походять з двох порівнюваних мов, але не зовсім схожі формально: вони можуть викликати хибні асоціації й ототожнюватися, незважаючи на фактичну розбіжність їхньої семантики [33, с. 371].

Як зазначає Ірена Кононенко, виникнення міжмовних омонімів і паронімів у випадку української та польської мов має різні умови. Такі слова

можуть мати спільне праїндоевропейське або праслов'янське походження. У процесі розвитку кожної з цих мов їхні лексичні значення змінювалися, хоча звукові відмінності несуттєві. На думку багатьох дослідників, більшість омонімів і паронімів у споріднених мовах виникли саме внаслідок історично зумовлених змін у семантиці слів, успадкованих від праїндоевропейської мови, причому ці зміни відбувалися незалежно в обох мовах, наприклад, пол. *czaszka* 'частина скелета, кістки голови' і укр. *чашка* 'невелика посудина для пиття' (спільний етимон: псл. *česati 'дряпатися, шкрябатися'), пол. *szczyt* 'найвища частина гори' і укр. *щит* 'елемент давнього військового озброєння, предмет, який тримали в руці і використовували для захисту тіла воїна' (спільний етимон: піє. *(s)*kěj-* 'відрізати, розрізати, відокремлювати, роз'єднувати') [53, с. 205].

Омоніми та міжмовні пароніми можуть виникати також внаслідок різного формування лексичних значень у запозичених з інших мов словах, наприклад, пол. *dywan* 'товста тканина, яку стелять на підлогу для прикраси' і укр. *диван* 'вид великих м'яких меблів для сидіння та лежання' (спільний етимон: перський *dēvān* 'книга', 'збірка віршів') [53, с. 205].

Варто зауважити, що зміни в семантичній структурі запозичених лексем можуть відбуватися під впливом внутрішньомовних процесів або одночасно за участі внутрішньо- та зовнішньомовних чинників. Михайло Кочерган вбачає причину змін у семантичній структурі слова у внутрішньомовних процесах, що виникають внаслідок зумовлених тенденцією до економії зусиль та економії мовних засобів, а також прагненням до мовної уніфікації (об'єднання мови) або необхідністю диференціації номінацій через різну мотивацію походження, емоційне забарвлення чи стилістичну забарвленість, див.: «зміни словникового складу представлені тенденціями до економії, уніфікації, системності мовних засобів, варіювання номінацій із різними мотивацією, походженням, завданнями експресивно-емоційної та стилістичної виразності» [54, с. 225].

На мову впливають також і зовнішні чинники, зокрема зміни, що відбуваються в науці, техніці, культурі чи суспільному житті. Поява нових об'єктів породжує потребу в нових словах і, навпаки, їх зникнення призводить до того, що слова виходять з ужитку [54, с. 225]; [107, с. 239–251]. На думку Івана Кочергана, нові слова утворюються під впливом зовнішніх чинників, але з використанням внутрішньосистемних мовних засобів. Мовознавець наголошує, що «(...) зовнішній вигляд слова не залежить від зовнішніх чинників» [54, с. 47]. Тому важливо пам'ятати, що семантичні зміни залежать від обох типів явищ.

Омоніми та міжмовні пароніми також виникають внаслідок фонетичної подібності між словами різного походження [53, с. 205], наприклад, пол. *kit* (походить з нім.) і укр. *кіт* ‘тварина’ (походить з псл.), пол. *sum* (походить з псл. або з піє.) і укр. *сум* ‘смуток’ (походить з псл.), пол. *celować* ‘цілити’ (дієслово утворилося від іменника *cel* ‘ціль’, котре походить від ср.-вис. нім. *zīl*) і укр. *цілувати* (походить з псл.), пол. *sapać* ‘дихати’ (походить з псл.) і укр. *сапати* (походить з нім.). Іноді іншомовні слова, що функціонують у польській та українській мовах, дуже далекі від свого первісного значення (етимона) в мові-джерелі [53, с. 206]; так є принаймні в наведеному прикладі: пол. *dynia* і укр. *диня*. У польській мові *dynia* означає ‘гарбузовий плід - рослини’, натомість в українській мові *диня* означає ‘великий круглий або продовгуватий соковитий плід баштанової рослини’; обидва слова походять від гр. *kydōnia (mēla)* ‘кідонське (яблуко), айва’, назва якого утворилася від місцевості (Кідонія – назва місцевості на Криті). Як видно, їхнє значення в польській та українській мовах відрізняється від оригінального (початкового) значення [28, с. 136; 11, с. 73].

Омоніми та міжмовні пароніми можуть також виникати внаслідок взаємного запозичення слів з однієї мови в іншу, у випадку, що нас цікавить, - з польської в українську або навпаки [53, с. 206], наприклад, укр. *вензель* ‘з'єднані або художньо переплетені початкові літери імен, тобто ініціали’ є

полонізмом; походить від польського слова *węzeł* ‘вузол’, але має інше значення. У процесі семантичної адаптації, ймовірно, було враховано спосіб виготовлення монограми – тобто з вузлами [11, с. 349]. Польське слово *hulać* ‘проводити час на вечірках, витрачаючи час і гроші на ігри, пияцтво; безтурботно розважатися’ є натомість запозичене від українського *гуляти* ‘бавитися, прогулюватися, веселитися. Однак у польській мові це слово часто викликає негативні конотації. Польський іменник *czerep* ‘голова, череп; випалена керамічна посуда, уламок розбитого посуду’ походить від українського *череп* ‘частина скелету, кістки голови’. Ймовірно слово змінило своє значення частково через схожість форми посудини та черепа [28, с. 95].

Ірина Кононенко також зазначає, що міжмовними омонімами і паронімами можуть бути слова з різними значеннями, які утворилися в результаті аналогічних словотвірних процесів від однієї і тієї ж основи (Кононенко, 2012: 206). Прикладами можуть бути такі пари слів: пол. *biegun* ‘одна з двох точок на поверхні обертового небесного тіла, через яку проходить його вісь обертання’ і укр. *бігун* ‘спортсмен, який володіє технікою бігу; той, хто може швидко і легко бігати’, пол. *biegunka* ‘діарея, часті рідкі випорожнення’ і укр. *бігунка* ‘спортсменка, яка володіє технікою бігу’ [28, с. 25; 11, с. 191], пол. *naszyjnik* ‘вид прикрас, які носять на шиї, намисто’ і укр. *нашийник* ‘ремінець або металеве кільце з застібкою, що надівається на шию тварини’ [28, с. 353; 11, с. 55].

Досліджуючи міжмовні омоніми та пароніми, варто пам'ятати, що польська та українська мови належать до різних груп слов'янської сім'ї: польська – до західнослов'янської, а українська – до східнослов'янської. Тому між ними існують закономірні паралелі розвитку. Обидві мови відрізняються, зокрема, кількістю та типом приголосних і голосних звуків, які в них містяться. Відомо, що польська мова є слов'янською мовою, яка зберегла носові голосні. В обох мовах існують відмінності у вимові звуків, що кодуються в українській мові графемою *z*, а в польській літерою *h*: укр.

гуляти і пол. *hulać*, або звуки, що позначаються в українській мові літерою *л*, а в польській мові графемою *ł*, наприклад: укр. *лапати* і пол. *łapać*. Крім того, спостерігаємо регулярні фонетичні відповідності, які також відображені в графічній площині: укр. *р* – пол. *rz* (укр. *корінь* – пол. *korzeń*, укр. *гриб* – пол. *grzyb*, укр. *бурити* – пол. *burzyć*), укр. *ж, з, с* – пол. *ż* (укр. *роза* – пол. *róża*, укр. *рис* – пол. *ryż*, укр. *оскаржувати* – пол. *oskarżać*), укр. *х* – пол. *ch* (укр. *хліб* – пол. *chleb*, укр. *схема* – пол. *schemat*, укр. *сходити* – пол. *schodzić*), укр. *о* – пол. *ó* (укр. *хор* – пол. *chór*, укр. *гора* – пол. *góra*), укр. *у* – пол. *u* (укр. *полоскати* – пол. *plukać*, укр. *укривати* – пол. *ukrywać*). Такі фіксовані фонетико-графічні еквіваленти безпосередньо сприяють міжмовній омонімії та паронімії [122, с. 33].

Міжмовними омонімами та паронімами можуть бути лексеми, що належать до різних частин мови. Найчастіше це іменники, прикметники та дієслова. При цьому іменники можуть утворювати не тільки пари міжмовних омонімів, але й пари паронімів, тоді як прикметники та дієслова мають різні морфологічні ознаки в двох мовах, внаслідок чого вони утворюють лише паронімічні пари. Трапляється також, що один член омонімічної або паронімічної пари окрім цього може мати кілька омонімів, омографів або паронімів у мові походження [53, с. 206–209]: пол. *graty* ‘старі, не дуже цінні меблі або домашнє обладнання’ і укр. *ґрати* ‘переплетення металевих (зрідка дерев’яних) прутів, штаб і т. ін., що використовується для загорожі.’, *ґрати* ‘1. виконувати що-небудь на музичному інструменті; 2. брати участь у будь-якій грі’; пол. *grzywna* ‘штраф’, *grzywna* ‘одиниця вимірювання маси’ і укр. *гривня* ‘українська валюта’, *гривна* ‘металева прикраса у вигляді обруча, яку носять на шиї’; укр. *меч* ‘старовинна холодна зброя у вигляді двосічного прямого довгого клинка з рукояткою’ і пол. *miecz* ‘давня зброя, *tesz* ‘вид спортивного заходу’ [122, с. 34].

Слова, що утворюють пари міжмовних омонімів і паронімів, можуть відрізнитися граматичними властивостями: родом, числом, флексійною

парадигмою тощо. До омонімів або паронімів належать також міжмовні омоформи, тобто слова, які мають однакове або подібне звучання в обох мовах лише в певних граматичних формах [53, с. 210], наприклад, пол. *dewiz* (Р. мн. від іменника *dewiza* ‘принцип дії або поведінки, яким хтось керується’) і укр. *девіз* ‘вексель, чек’ (іменник в Н.одн.), пол. *sopli* (Р. мн. від іменника *sopel* ‘витягнутий шматок льоду, що звисає з краю даху, гілки тощо’) і укр. *соплі* ‘слиз, виділення з носа’ (іменник Н. мн.) чи укр. *пори* ‘час, період, наприклад, сезон’ (іменник в Н. мн.) і пол. *pory* ‘овоч’ (іменник в Н. мн.) [122, с. 34].

На думку Сергія Влахова, Сидора Флоріна, Ігнатія Козелевського, Михайла Кочергана та Валерія Акуленка, явище міжмовної омонімії можна розглядати з двох різних позицій, а саме: з перекладознавства та контрастивної лінгвістики, яка зосереджена на зіставленні лексичних корелятивів у споріднених або генетично віддалених мовах. У контрастивній лінгвістиці омонімічні слова можна аналізувати синхронно або діахронно, а також з урахуванням генетичних і семантичних зв'язків між ними [34, с. 20]. Однак часто міжмовна омонімія розглядається лише на синхронному рівні, без урахування історичних змін, пов'язаних, наприклад, із семантичним розвитком вихідної одиниці на ґрунті порівнюваних мов. Такий підхід до питання є однією з причин, яка, ймовірно, перешкоджає вивченню всіх можливих омонімів. Як зазначає Марія Беднаж, у попередніх дослідженнях питання про тип семантичної різниці, що виникає у зв'язку з паралельним семантичним розвитком одиниць або утворюється в результаті трансформації вихідної преформи, бралось до уваги значно рідше [34, с. 20].

Варто ще раз зазначити, що явище міжмовної омонімії найяскравіше проявляється у споріднених мовах, оскільки спричиняє семантико-асоціативні порушення зв'язків слів, що призводить до інтерференційних помилок при перекладі [122, с. 35]. Такі помилки найчастіше є наслідком недостатнього знання мови, неувважності або просто втоми перекладача, а

також багатьох інших факторів лінгвістичного характеру: мовна творчість, вплив мовних тенденцій, зміна синонімічних або антонімічних опозицій, зміна сполучуваності слів, поява нових службових слів тощо. Саме тому питання міжмовної омонімії зазвичай розглядають у таких аспектах:

1. омонімія і паронімія як причина перекладацьких помилок;
2. омонімія і паронімія як причина активації некоректних смислових конотацій;
3. омонімія і паронімія між реаліями та словами;
4. лексична омонімія і паронімія у близькоспоріднених і генетично віддалених мовах [34, с. 21].

Встановлення закономірностей у семантичному розвитку лексем, що мають однакову або близьку форму, але відрізняються за змістом (значенням), що відбуваються в більш-менш близькоспоріднених мовах, є предметом дослідження багатьох науковців. Тим не менш, це явище все ще залишається недостатньо вивченим і потребує подальшого поглибленого дослідження [34, с. 22].

На думку Павла Шуби, явище міжмовної омонімії варто протиставляти омонімії, що відбувається в межах однієї мови. Якщо припустити, що омонімія є лексичним фактом, притаманним єдиній мовній системі, то типологічні (міжмовні) омонімії можуть існувати лише потенційно, і то лише у відповідній сфері чи ситуації білінгвізму [81, с. 29]. Схожу позицію займає Іван Ровдо, на думку якого між поняттями омонімів та міжмовних омонімів немає повної тотожності. Цей дослідник також вважає, що про міжмовні омонімії можна говорити лише в чітко визначених випадках, передусім за умов «спорідненого білінгвізму» [68, с. 4]. У зв'язку з цим Ровдо зазначає, що міжмовні омонімічні структури виникають внаслідок випадкового формального збігу слів або зумовлені омонімією, що має місце в одній мові спілкування [68, с. 7].

Отже, міжмовні омоніми – це слова, які мають однакову або майже однакову звукову та/або графічну форму в обох мовах, але відрізняються за значенням [74, с. 82]. У контексті міжмовних досліджень дуже важко визначити відмінності між омонімами та паронімами. Хоча зовнішня схожість і генетичні зв'язки паронімів диктують їхню спорідненість з омонімами, які мають спільний етимон, критерій розмежування омонімів і паронімів є досить нечітким. Це пояснюється тим, що ці одиниці, хоч і схожі за значенням, але відрізняються за ступенем подібності звукової (графічної) форми. Коли подібність більша, зазвичай говорять про міжмовну омонімію, а коли менша – про міжмовну паронімію [74, с. 84]. Однією з причин неможливості чіткого розмежування двох зазначених явищ у споріднених мовах є те, що майже всі дослідники мають справу як з міжмовною омонімією, так і з паронімією [74, с. 83], [82, с. 228].

1.3. Типи міжмовних паронімів

Більшість мовознавців в основному зосереджені на дослідженні міжмовної омонімії, однак в останні десятиліття все частіше при вивченні міжмовної омонімії все більше уваги приділяють також явищу міжмовної паронімії. Більшість лінгвістів (наприклад, П. Шуба, Й. Влчек, А. Супрун та ін.) вважають за міжмовні омоніми слова зі схожим звучанням, але розуміють це поняття по-різному. Однак деякі мовознавці (наприклад, О. Потаніна, П. Федорчук, С. Хуцишвили), розглядаючи слова зі схожим звучанням, але різною семантикою, розмежовують міжмовні омоніми та пароніми, трактуючи їх як дві окремі категорії [122, с. 46]. Тому, на нашу думку, до дослідження міжмовних омонімів слід долучити міжмовні пароніми, відповідно долучивши їх й до відповідних класифікацій.

Згідно Марії Беднаж класифікація міжмовних омонімів (і паронімів) здійснюється насамперед при зіставленні лексико-семантичної площини мов

з різним ступенем спорідненості. Водночас існуючі класифікації різняться залежно від типу внутрішньомовних і зовнішньомовних чинників, які беруться до уваги дослідниками, а також принципів поділу, що застосовуються [122, с. 38].

Одним із перших лінгвістів, який описав міжмовні омоніми, був Карл Готліб. Цей дослідник виділив два основні типи міжмовних омонімів, які він назвав аналогізмами, а саме: повні міжмовні омоніми та неповні міжмовні омоніми. До першого типу він відніс слова, які відрізняються артикуляційними та графічними властивостями, а до другої групи – слова, в яких розбіжності в звуках і буквах стосуються лише кореневої морфеми [122, с. 38].

На думку Марії Беднаж, при поділі міжмовних омонімів необхідно відокремлювати діахронічну площину від синхронічної [34, с. 27]. Беручи до уваги останню, омоніми можна поділити на дві основні групи, а саме:

1. омоніми, утворені внаслідок різної семантичної асиміляції запозичених слів;

2. омоніми, які відрізняються функціонально-семантично та стилістично [34, с. 28].

Дослідник Павло Шуба виокремлює такі групи міжмовних омонімів [81, с. 14–32]:

1. слова, майже тотожні за звучанням і графічним написанням;

2. слова, тотожні за звучанням, але різні за написанням (різниця зводиться до регулярної кореляції графем);

3. слова, близькі за звучанням і тотожні графічно;

4. слова, подібні за вимовою та написанням (відмінності у звучанні та графемах зводяться до регулярних відповідностей);

5. слова, однакові графічно, але різні за звучанням (омографи);

6. слова, схожі графічно, але різні за звучанням.

Мовознавець Наталія Заславська, натомість, дотримуючись синхронного погляду, поділяє міжмовні омоніми на два типи: абсолютні та відносні. До абсолютних омонімів належать міжмовні омоніми, які повністю збігаються за формою, тобто звучанням і графікою, але при цьому варіанти окремих фонем, що зустрічаються в них, відрізняються. З іншого боку, до відносних міжмовних омонімів належать слова, які відрізняються за функціонально-семантичними властивостями, стилістичними властивостями, сферою вживання тощо [43, с. 5].

Дуже подібну класифікацію здійснив Михайло Кочерган. Він виділив абсолютні (повні) міжмовні омоніми, тобто лексичні одиниці, майже тотожні за звучанням і наголосом, але з абсолютно різним значенням [55, с. 395]. Східнослов'янські омоніми часто відрізняються лише деякими основними та переносними значеннями або лише метафоричними значеннями – в такому випадку Іван Кочерган говорить про відносні міжмовні омоніми [55, с. 396].

Серед міжмовних омонімів Данута Баттлер розрізняє омоніми, які відрізняються фонетично, графічно або за значеннями так звані спільні омоніми, які також називають універсальними омонімами це слова, які мають схожу звукову форму і сполучуваність, а також схожі основні та переносні значення [86, с. 346].

Розглядаючи походження міжмовних омонімів, серед них розрізняють так звані когнати, тобто етимологічно споріднені слова. Сюди також належать запозичення, значення яких у мові-реципієнті ніколи не існувало в мові-джерелі [122, с. 45]. Серед міжмовних омонімів з'являються також псевдокогнати. Це омоніми, які виникають не лише внаслідок регулярних семантичних змін споріднених слів, а й унаслідок випадкового звукового збігу слів різного походження. Отже, до псевдокогнатів належать міжмовні омоніми, які не пов'язані між собою етимологічними зв'язками [122, с. 45].

Марія Беднаж, аналізуючи українсько-польські омоніми, запропонувала власну їх класифікацію:

1. міжмовні омоніми, які повністю збігаються в плані вираження;
2. міжмовні омоніми з регулярною фонетичною розбіжністю;
3. міжмовні омоніми, що демонструють диференціацію на рівні граматики та фонетики;
4. міжмовні омоніми з регулярними графіко-орфографічними відмінностями;
5. міжмовні омоніми з регулярними розбіжностями у формі морфеми.

За критерієм походження омоніми, як і в польському мовознавстві, поділяються на та гетерогенні.

Гомогенні омонімічні (від гр. *homogenes* – однорідний) – це омоніми, які утворилися внаслідок розпаду значень багатозначної лексеми. Такий розпад спричинений втратою (розривом) зв'язку між окремими значеннями колись багатозначного слова. Наприклад, слово *порох* колись було багатозначним. Тепер співіснуючі значення цього слова, тобто «пил» і «вибухова речовина, яка використовується для виготовлення боєприпасів», розійшлися настільки, що між ними не залишилося зв'язку. Ці значення у лексикографічній практиці розділяють, виділяючи два омонімічні слова: *порох I* і *порох II*. Гомогенні омоніми ще називаються етимологічними омонімами [54, с. 199].

Гетерогенні омоніми (від гр. *heterogenes* – різнорідний) – це омоніми, які відрізняються за походженням. Гетерогенними є, наприклад, українські слова *ключ* 'ключ, знаряддя, яким відмикають двері' (споріднене зі словом *клюка* 'так, кістяк') і *ключ* 'джерело' (ця лексема етимологічно пов'язана зі словом *клюкати*) [54, с. 200].

Раніше, як зазначалося, деякі мовознавці, досліджуючи міжмовні омоніми, окремо виділяли категорію міжмовних паронімів, ділячи їх на певні типи. Дослідник Володимир Манакін визначає міжмовні пароніми як слова, між якими в різних мовах існує значна предметно-логічна розбіжність, але які частково зберігають загальну понятійну схожість, про що свідчить їхня генетична спільність. Прикладом слів, які в більшості слов'янських мов

функціонують у різних значеннях, але в межах однієї лексико-семантичної групи, можуть бути такі паронімічні ряди: рос. *неделя* ‘тиждень, тобто сім днів як одиниця виміру проміжку часу’ і укр. *неділя*, бр. *нядзеля*, болг. *неделя*, пол. *niedziela* і чес. *neděla*, котрі означають конкретний день тижня, тобто ‘неділя’ [61, с. 165]. Ступінь семантичної модифікації вихідного кореня може бути різним і не завжди безпосередньо залежить від ступеня мовної спорідненості [61, с. 165].

Мовознавець Наталія Ігнат'єва до міжмовних паронімів зараховує слова, які походять з двох мов, які мають схожу фонетичну та граматичну форму, але мають різні значення, причому ці мовні одиниці можуть бути пов'язані одна з одною випадково або не випадково. На думку дослідниці, властивістю омонімії у близькоспоріднених мовах є відсутність повної звукової адекватності, хоча приклади омографії трапляються досить часто. Тому, як правило, нелегко чітко розмежувати міжмовні омоніми та пароніми. Разом із тим Ігнат'єва виокремлює міжмовні пароніми як окрему категорію, до якої також належать слова спільного або різного походження, утворені за допомогою різних формантів [122, с. 47].

Грузинська мовознавиця Софія Хуцишвілі спробувала провести межу між міжмовними омонімами та паронімами на основі принципу формальної відповідності, посилаючись на системні зв'язки та поняття міжмовної регулярності. Як зазначає дослідниця, регулярні розбіжності в плані вираження лексичних одиниць споріднених мов зумовлені їхнім розвитком, системністю, «передбачуваністю» та частотністю, завдяки чому їх можна описати за допомогою існуючих правил. Однак за допомогою правил неможливо пояснити формальну різницю між міжмовними паронімами. На думку Хуцишвілі, визнання лексичної пари за паронімічну значною мірою залежить від інтуїції дослідника [122, с. 47]. До міжмовних паронімів дослідниця відносить:

1. слова, що виражають нерегулярні розбіжності (одну або кілька): чес. *veselka* ‘весілля’ (розм.) і бр. *vysělka* ‘веселка’, пол. *wesele* ‘весілля’ і рос. *веселье* ‘радість’ [78, с. 59];

2. слова, що демонструють регулярну та нерегулярну дивергенцію: рос. *годный* ‘відповідний’ і пол. *zgodny* 1. ‘відповідний’, 2. ‘неконфліктний’, 3. ‘непослідовний’, 4. ‘спільний для багатьох людей’, 5. ‘той, який погоджується з іншими’ [78, с. 59].

На основі свого дослідження Хуцишвілі робить висновок, що в плані змісту міжмовні пароніми демонструють різні типи семантичної дивергенції: від відношення, притаманного міжмовним омонімам (семантичні відношення виключення), до відношення, притаманного квазісинонімам (включення, перехрещення). Проте, як зауважує Хуцишвілі, поняття міжмовної омонімії та паронімії у деяких аспектах взаємопов'язані та взаємозалежні. Тому в деяких випадках виникає потреба розглядати їх разом як міжмовні омонімічні еквіваленти [122, с. 48].

1.4. Перекладознавство і контрастивна лінгвістика

У сучасному світі процес глобалізації останнім часом набирає шалених обертів, відбувається постійний процес інтеграції економіки, політики, культури, різних технологій в одну глобальну систему, стираючи кордони між країнами. Світ стає все більш взаємопов'язаним: зростає чисельність міжкультурних і міжекономічних зв'язків, розвивається і міжполітична платформа тощо. Відповідно процес інтеграції вимагає знання іноземних мов та вміння перекладати, які є вкрай необхідними для успішної роботи у багатьох сферах. У все більш глобалізованому світі важливість перекладу неможливо переоцінити. Переклади є необхідні для ведення міжнародного бізнесу, підписання міжнародних контрактів і договорів, для міжнародного маркетингу. В освітній сфері – це переклад наукових статей, наукових робіт,

підручників тощо, що так само сприяє обміну інформацією і знаннями між науковцями і вченими з різних країн. Не менш важливу роль, на нашу думку, одну із найважливіших, переклад відіграє в сфері культури: переклад літературних творів, кіно, музики та інших творів мистецтва, що дозволяє нам дізнаватися про інші культури світу, обмінюватися культурним досвідом та збагачувати власний світогляд. Звісно ж, політичну сферу, особливо в сучасному світі, неможливо уявити без міжнародної співпраці, а це – переклади політичних документів, угод про співпрацю, публічних виступів, переговорів.

Перекладознавство наразі переживає період масштабного розвитку, адже процес глобалізації, розвиток технологій і постійна потреба в міжнародній комунікації зробили професію перекладача надзвичайно потрібною. Перекладознавство – це самостійна галузь прикладної лінгвістика, що вивчає процес перекладу, його теорію та практику, проблематику і термінологію перекладознавства. Деякі лінгвісти наголошують, що перекладознавство охоплює не лише вивчення внутрішніх механізмів перекладу, тобто тих, які відбуваються у свідомості людини, а й зовнішні прояви цього процесу, які фіксуються в мовленні і текстах. Тексти є єдиними матеріалізованим підтвердженням здійсненого перекладу та наочним матеріалом порівняльного наукового дослідження. За допомогою текстів можна виявити загальні закономірності перекладу, визначити прийоми та техніки, які використовуються для передачі різноманітної й різнопланової інформації при перекладі оригіналу. Матеріалом для перекладів є тексти з різних сфер мовлення: розмовного, ділового, наукового, публіцистичного тощо [59, с. 8].

Наука про переклад охоплює декілька напрямків, серед яких виокремлюють: загальну теорію перекладу, часткову теорію перекладу, спеціальні теорії перекладу, історії теорії та практики перекладу [59, с. 9].

Загальна теорія перекладу – це розділ лінгвістики, що вивчає основні принципи та закономірності перекладу як складного комунікативного процесу. Вона охоплює широке коло питань – від аналізу мовних одиниць і структур до вивчення культурних і соціальних аспектів перекладу [59, с. 10]. Ця дисципліна допомагає нам зрозуміти, як працює процес перекладу, які фактори на нього впливають і якими можуть бути його результати.

Одним із найважливіших понять у теорії перекладу є еквівалентність. Еквівалентність розкриває найважливішу особливість перекладу, а саме: переклад повинен максимально відповідати оригіналу за змістом, враховуючи всі його особливості – лексичні, граматичні, стилістичні та культурні. Однак досягти абсолютної еквівалентності практично неможливо через відмінності між мовами та культурами. Адже перекладач, здійснюючи переклад, може мати власне розуміння оригіналу, встановлювати нечіткий баланс співвідношення двох мов і культури [35, с. 102]. Аби досягти абсолютної еквівалентності перекладачу слід враховувати різні мовні системи: унікальну структуру мови, її граматику і лексику. Тому пряме зіставлення слів чи словосполучень є часто неможливим. У процесі перекладу перекладач має брати до уваги також контекст, з яким працює, позаяк від контексту залежить значення слова чи фрази в якому воно вживається, залежно від ситуації один й той самий вираз може мати різні значення. Аби донести цілковиту оригінальність перекладеного тексту, перекладачеві також слід дотримуватися стилю автора: застосовувати синтаксичні конструкції і різні стилістичні засоби. Окрім цього, аби уникнути непорозумінь, перекладачеві не варто забувати і про культурні відмінності: кожна культура має свої історичні цінності, звичаї, обряди, традиції, які безпосередньо відображаються в мові.

Окрім важливості дотримання головної ознаки якісного перекладу – еквівалентності, перед перекладачем виникають і інші проблеми, а це – семантичні проблеми перекладу, які є одними із найскладнішими при

перекладі. Такі проблеми виникають через граматичні відмінності, відмінності в категоріях, відмінності у значенні слів, фраз [35, с. 102]. Перекладачу слід звертати увагу на таку семантичну проблему як багатозначність слів, адже одне слово в одній мові може мати кілька різних відповідників в іншій мові. А може бути і навпаки – проблема однозначності – одне слово в одній мові може не мати прямого перекладу в іншій. Окрім цього перекладачу варто акцентувати увагу на контекстуальній залежності: від контексту може змінюватися значення слова. Не потрібно забувати і про культурні відмінності, які мають прямий вплив на формування концепції мови. Особливу увагу заслуговують ідіоми і фразеологізми, адже вони часто не мають прямого перекладу в іншій мові, тому слід компенсувати його аналогічним відповідником в іншій мові. Достатньо часто при перекладі слова можуть мати прямі відповідники, але їхній контекстуальний зміст і культурні асоціації можуть суттєво відрізнятись, отже і з'являється найбільш поширена семантична проблема перекладу – *фальшиві друзі перекладача*.

Фальшиві друзі перекладача виникають залежно від різних факторів: незалежного розвитку мов, зміни значень шляхом запозичення для визначення нового поняття чи предмета, паралельного запозичення обох мов із третьої, використання ідентичних слів у різних мовах для визначання нових термінів шляхом перенесення визначень тощо. Історично вони, як правило, є результатом взаємного впливу мов, який у деяких випадках може призводити, особливо в генетично близьких мовах, до фонетичної чи графічної подібності слів. Їх загальна кількість різна для кожної розглянутої пари мов [122, с. 48].

Термін *фальшиві друзі перекладача*, котрий ввели Maxima Koessler і Jules Derocquigny у 1928 році, означає слова (або вирази) з двох або більше мов, що мають однакову або схожу форму (звукову або графічну), але різне значення [122, с. 48]. Відомо, що, як доводять дослідники цієї лексичної категорії, більшість таких слів небезпечні з точки зору перекладу та

глоттодидактики, оскільки створюють масу проблем не лише під час спілкування з іноземцями та перекладу, а й під час вивчення іноземних мов.

На перший погляд здається, що тільки люди, які починають вивчати іноземну мову і мають недосконале знання мови, відчують труднощі з правильним розпізнаванням таких слів. Однак, як показує практика, вони можуть вводити в оману і досвідчених перекладачів, людей, які вільно володіють мовою і задовільно нею володіють, але ще не досягли належного рівня двомовності, а тому хибно ідентифікують окремі елементи іншомовної та рідної мовних систем. Так виникають невідповідні семантичні кальки та порушення лексичних зв'язків чи стилістичних правил не лише при використанні іноземної мови, а й при перекладі на рідну мову [72, с. 294].

Усі омоніми та пароніми, а також усі їхні представлені типи в широкому сенсі визначаються як *фальшиві друзі перекладача*, яких у польській та українській мовах знаходимо багато. Наразі, при дослідженні паронімічних явищ, дослідники найбільше уваги приділяють іменникам, хоча в обох споріднених мовах є велика кількість і дієслівних паронімів (понад 160 пар), які також можуть стати фальшивими друзями для перекладачів [72, с. 293].

Тому перекладач має бути дуже обережним, коли використовує ці лексеми. Дієслівні пароніми можуть бути надзвичайно заплутані, і їх складно використовувати правильно, отже перекладачі мають ретельно підходити до вивчення різних значень типових слів та слів з відтінками значень. Крім того, вони мають використовувати відповідні контекстні слова, бути уважними щодо граматики, транслітерації та культурних відмінностей між країнами. Недостатнє знання цих відмінностей може привести до помилок у перекладі, що знижує професійний рівень перекладу [72, с. 294].

На сьогодні складно уявити процес перекладу без контрастивної лінгвістики, хоча перекладознавство і контрастивна лінгвістика вважаються двома окремими галузями мовознавства, так як вони мають різні предмети

дослідження і різні цілі, проте це є дві взаємопов'язані галузі, які допомагають краще зрозуміти процес перекладу, а також вирішити різні проблеми, які виникають під час нього. Вивчаючи і досліджуючи мови, мовознавці, викладачі, фахівці з методики викладання іноземних мов дедалі частіше в своїй роботі застосовують синхронно-порівняльне дослідження мовних систем – контрастивну лінгвістику. Ця галузь мовознавства має на меті виявити спільні і відмінні риси між порівнювальними мовами, створити їхню детальну модель, а також дослідити механізми переходу від однієї мови до іншої. Передусім контрастивна лінгвістика вивчає окремі явища та лексичні одиниці рідної мови, порівнюючи їх з різними засобами передачі в мові, що вивчається. Отже, метою порівняльної лінгвістики є вивчення перекладацьких відповідностей, а саме пошук відмінностей і спільних рис в порівнюваних мовах, який здійснюється на основі порівняльного мовознавства в синхронічному аспекті [73, с. 641].

Окрім того, контрастивна лінгвістика є основою практичного викладання і перекладу іноземних мов, вона відіграє ключову роль у розробці ефективних методів навчання мови, а також їх вдосконалення. Вивчення іноземної мови завжди вимагає багато зусиль і застосування різних методів і засобів, проте найважливішим моментом досконалого вивчення іноземної мови є знання рідної мови. Американський мовознавець Роберт Ладо у своїй праці «Linguistics across Culture» наголошував на тому, що вивчаючи іноземну мову, необхідно добре володіти і рідною мовою, адже глибоке розуміння рідної мови значно полегшує процес навчання, а ключем до зменшення труднощів у вивченні іноземної мови є визначення та розуміння відмінностей між цією мовою та тією, якою людина володіє від народження. У своїх методичних напрацюваннях Чарльз Фріз і Роберт Ладо зауважували, що найбільше складностей під час вивчення іноземної мови виникає найчастіше там, де між рідною і іноземною мовою є суттєві відмінності, великий контраст [42, с. 420]. У своїй педагогічній практиці для

ефективного вивчення польської мови ми постійно застосовуємо методи контрастивної лінгвістики, що значно полегшує і пришвидшує процес навчання, особливо такий метод дуже дієво спрацьовує в близькоспоріднених мовах. Неможливо досконало вивчити чужу мову, не знаючи своєї рідної. Контрастивний метод ефективно застосовується під час навчання граматики іноземної мови, порівнюючи граматичні структури і функції мов, збагачення словникового запасу, розуміння лексичних одиниць, словотворення і також будови слова.

Контрастивний аналіз базується на порівняльно-історичних і порівняльно-типологічних дослідженнях, спрямований на виявлення мовних явищ, характерних для країн, мова яких вивчається [53, с. 21]. Варто зазначити, що порівняльне дослідження також орієнтується на пошук не тільки відмінних, але й спільних ознак в семантиці, поняттєвих явищ, які впливають на мовну картину світу [53, с. 22]. Порівняльно-контрастивне дослідження систем близькоспоріднених мов має свої особливості, обумовлені їх спільним походженням і одночасним розвитком, тому встановлення національно-специфічних подібностей і відмінностей стає складнішим і вимагає нових методологічних підходів і прийомів. Володимир Манакін зауважує, що близькоспоріднені мовні системи надають значну можливість для вдосконалення методів і способів контрастивного аналізу, удосконалює і урізноманітнює інструменти пошуку, оскільки набагато складніше знайти відмінні мовні явища в двох подібних мовних системах [60, с. 17].

Вивчаючи споріднені мови – польську і українську – в порівняльно-контрастивному аспекті, з'являються певні труднощі, адже обидві мови розвивалися одночасно на фоні спільних історичних і культурних умовах, перебуваючи постійно в контакті, впливали одна на одну і відповідно впливали на виникнення мовних лексичних явищ. Хоча польська і українська мови дуже і схожі, проте існує багато і відмінностей: в основі обидвох мов

лежить різний алфавіт, відмінні фонетичний склад і граматична структура [53, с. 23]. Слід зауважити, що контрастивний аналіз двох мов відбувається на синхронному рівні, при цьому враховується історичний і сучасний стан розвитку мови. Контрастивне дослідження мов аналізує не лише окремі лексичні одиниці, граматичні форми, фразеологізми, а й зв'язні тексти – письмові і усні, монологи і діалоги, ті, що належать до різних стилів (публіцистичного, ділового, наукового, художнього розмовного тощо). [53, с. 24].

Отож, контрастивна лінгвістика є невід'ємною частиною перекладознавства, адже вона допомагає фундаментально зрозуміти подібності чи відмінності між мовами, що сприяє ефективному перекладові. Завдяки контрастивному аналізу перекладач може уникнути помилок, котрі можуть виникнути внаслідок впливу рідної мови на мову перекладу, краще зрозуміти культурні особливості, тобто як мова відображає культуру, зробити правильний вибір відповідного еквіваленту тощо. Завдяки контрастивній лінгвістиці розробляються двомовні термінологічні словники, де не тільки перекладаються слова, а й роз'яснюється як вони вживаються в контексті. Без контрастивної лінгвістики складно уявити підготовку професійних перекладачів, адже вона розвиває навички аналізу текстів, допомагає знайти правильний еквівалент, а також розв'язати задачі, котрі з'являються внаслідок міжмовних відмінностей.

1.5. Фальшиві друзі перекладача в перекладацькому аспекті

Міжмовні омоніми і пароніми становлять найбільшу групу серед так званих *фальшивих друзів перекладача*. Термін *фальшиві друзі перекладача* вперше з'явився в наукових працях у 1884 році, а в лінгвістичну літературу цей термін ввели французькі вчені Максим Кесслер і Жюль Дероккіньї у 1928 році [122, с. 48]. Відтоді це явище стало предметом зацікавлення

лінгвістів, перекладознавців, перекладачів і глоттодидактів, тобто всіх тих, хто має справу з міжмовними контактами [97, 115]. На думку Марини Желуденко, існує кілька причин появи фальшивих друзів перекладача: 1) коли мови розвиваються незалежно, в результаті чого слово може мати відмінне значення у споріднених мовах, але при цьому утворене від однієї основи; 2) може змінюватися значення під час запозичення слова з метою надати йому нове поняття, для якого немає лексичного еквівалента в тій чи іншій мові; 3) коли відбувається паралельне запозичення, тобто ситуація, коли дві мови запозичують з третьої мови одне й те саме слово, але з іншим значенням; 4) коли відбувається неосемантизація тих самих слів у різних мовах, що відбувається, зокрема, при творенні термінологічних одиниць на основі перенесення назв [41, с. 36].

Термін *фальшиві друзі перекладача*, за Ришардом Ліпчуком [113, с. 139], охоплює лише слова з двох або більше мов, які мають ідентичну або подібну графічну та/або фонетичну форму, але різні значення. Прикладом можуть бути: пол. *czuć* 1. усвідомлювати через почуття; 2. відчувати емоції чи відчуття; 3. усвідомлювати, що щось відбувається; 4. добре розуміти, зазвичай інтуїтивно; 5. мати запах, особливо неприємний; 6. бути поміченим; 7. бути пізнаваним як особа чи річ із певними характеристиками [31] і укр. *чути* 1. сприймати за допомогою органів слуху які-небудь звуки; 2. мати слух; 3. мати які-небудь дані, відомості про кого-, що-небудь, знати про кого-небудь з розмов, чуток і т. ін.; 4. те саме, що відчувати; 5. виявляти, розпізнавати, знаходити кого-, що-небудь за допомогою органів нюху; 6. чутно, видно; 7. уживається для підкреслення сказаного, звернення уваги на кого-, що-небудь [11]. Значення 2 польського слова *czuć* співпадає лише із значенням 4 українського слова *чути*.

Слід зазначити, що термін *фальшиві друзі перекладача* не є єдиним терміном для позначення досліджуваного явища. У працях з лінгвістики та глоттодидактики вживаються також назви: інтерференти, оманливі

еквіваленти, оманливі (двійники) слова, когнати, у психолінгвістиці – первинні еквівалентні асоціації, оригінально відображені одиниці, когнати. [97, с. 116]. Перші лінгвістичні визначення згаданого терміну з'явилися ще на початку 20-го століття. Однак вони все ще перебувають у процесі формування. Ернест Кучинський у своєму визначенні вказує на найважливіші властивості фальшивих друзів. За його словами, це лексеми в двох різних мовах, що мають графічну або звукову схожість чи тотожність, у більшості випадків запозичені з третьої мови і через свою схожість призводять до семантичних помилок [111, с. 70]. Ришард Ліпчук зазначає, що більшість дослідників відносять до фальшивих друзів слова, які:

1. мають однакове значення, але відрізняються написанням: пол. *standard* і укр. *стандарм*, пол. *oferta* і нім. *Offerte*, пол. *decyzja* і англ. *decision*;

2. мають різні граматичні особливості: пол. *klasa* (ж.р.) і укр. *клас* (ч.р.), пол. *cukierek* (ч.р.) і укр. *цукерка* (ж.р.);

3. мають різну структуру слова: нім. *absurd* і пол. *absurdalny*, англ. *antique* і пол. *antyczny*;

4. мають іншу форму, яку помилково сприймають як їхній семантичний еквівалент: нім. *fehlen* і фр. *manquer*, нім. *groß* і пол. *duży*;

5. мають однакову лексичну структуру, але іншу графічно-фонетичну форму та інше значення: нім. *überhören* ‘щось чути, але на це не реагувати’ і англ. *to overhear* ‘почути щось випадково’;

6. належать до однієї мови, але мали різні значення в залежності від історичного періоду: пол. *ładki* дав. ‘гарний’; нім. *Weib* дав. ‘нейтральне значення, тепер принизливе’;

7. фразеологізми, які мають схожу формальну структуру, але різні значення: пол. *tracić głowę* 1. ‘втратити слід чогось; не знати, як діяти’, 2. ‘підпадати під чийось чарівність’ і нім. *den Kopf verlieren* ‘збожеволіти, з'їхати з глузду від тривоги, злиднів’ (порів. значення 1 в польській мові) [122, с. 50].

Усі виокремлені типи лексичних одиниць, окрім зазначених у пункті сьомому, несуть у собі небезпеку міжмовної інтерференції. Формальні відмінності, наприклад в орфографії, також можуть призвести до неправильного використання лексем. Однак набагато небезпечнішими в мовній комунікації є помилки, що виникають внаслідок міжмовних семантичних відмінностей [122, с. 50].

Згідно з Ліпчуком, семантичні розбіжності є потенційними пастками і можуть утворювати наступні міжмовні семантичні відношення. Найбільшу увагу дослідниця приділяє словам, що походять з двох мов, які мають різні значення, але тотожну або подібну форму, оскільки вони приховують в собі велику небезпеку інтерференції [113, с. 61–72]. Отже, Ліпчук серед семантичних розбіжностей виділяє наступні міжмовні семантичні відношення [113, с. 61–72].

1. відношення належності, коли лексеми поділяють одне або кілька значень, причому одна лексема не має значення, яке має інша лексема в парі: пол. *akademik* ‘студентський дім; член академії; вчений; студент; спортсмен; традиціоналіст’ і укр. *академік* ‘член академії; давня форма студент’;

2. відношення включення, коли значення лексеми в одній мові ширше, ніж значення формально схожої лексеми в іншій мові: пол. *pieczywo* ‘вироби з борошна з додаванням дріжджів: булочка, хліб, рогалик’ і укр. *печиво* ‘борошняні кондитерські вироби’;

3. відношення еквіполентності, коли лексеми мають спільні семантичні елементи, і, крім того, кожна з них містить семи, яких немає інша лексема в парі: пол. *bizuteria* ‘речі, які носять для прикраси, виготовлені з дорогоцінних металів і дорогого каміння’ і укр. *біжутерія* ‘речі, які носять для прикраси, зі штучних металів і каміння» – спільним елементом значення тут є ‘прикраса’;

4. відношення суперечливості, коли значення лексем протилежні одне одному: пол. *biesiada* ‘пишний прийом, який часто супроводжується співом або танцями’ і укр. *бесіда* ‘розмова; співбесіда; доповідь’;

5. відношення виключення, коли лексеми не мають спільних елементів значення: пол. *sala* ‘велике, просторе приміщення в школі, театрі, лікарні, палаці, готелі тощо’ і укр. *сало* ‘жир, що відкладається в тілі живого організму; жир’.

Такі семантичні розбіжності між лексемами двох різних мов призводять до інтерференційних помилок, що виникають як у живому спілкуванні між народами, так і в двомовних словниках. Тому *фальшиві друзі перекладача* потребують точного лексикографічного опису, щоб зменшити ризик плутанини та пов'язаних з нею непорозумінь.

Висновки

Міжнародні контакти є невід'ємною частиною сучасного світу. Вони стосуються багатьох сфер життя. Особливо інтенсивною є співпраця між країнами, які географічно близькі одна до одної, наприклад співпраця між Польщею та Україною, що передбачає зріст попиту на знання польської мови серед українців та української мови серед поляків.

Між польською та українською мовами є багато спільних рис, зокрема наявність слів зі схожим або ідентичним звучанням, з частково схожим і повністю відмінним значенням, що часто викликає труднощі та непорозуміння у спілкуванні, оскільки призводить до лексичної інтерференції. Це явище по-різному називають: міжмовна омонімія, міжмовна паронімія, фальшиві друзі перекладача.

Міжмовна омонімія та паронімія – це насамперед результат історично зумовлених змін у семантиці слів, які відбулися незалежно у двох споріднених мовах. Деякі міжмовні омоніми та пароніми виникли внаслідок запозичення слів з інших мов. Вивчаючи міжмовні омоніми та пароніми, варто пам'ятати, що вони включають лексеми, які належать до різних частин мови і мають різні граматичні властивості.

Міжмовну омонімію і паронімію можна розглядати з точки зору перекладознавства та контрастивної лінгвістики. Контрастивна лінгвістика допомагає виявити міжмовні омоніми та пароніми, проаналізувати причини їх виникнення та допомагає перекладачам уникати помилок і забезпечує точність та адекватність перекладу. Важливо також розмежувати діахронічний і синхронічний аспекти та чітко визначити критерії, за якими розрізняють ці явища.

Класифікація міжмовних омонімів та паронімів залежить від різних внутрішньо- та позамовних чинників, а також від принципів поділу та конкретних дослідницьких підходів. Серед міжмовних омонімів і паронімів розрізняють повні та неповні омоніми. З синхронічної точки зору міжмовні омоніми можна поділити на два типи: абсолютні та відносні. Крім того, серед них розрізняють міжмовні абсолютні та відносні омографи, універсальні (спільні), тотожні відносні омоніми, міжмовні омонімічні змішані одиниці, а також, на думку деяких дослідників, омоформи. З огляду на форму (графічну та/або фонетичну) міжмовні омоніми поділяються на фонетико-графічні, фонетичні та графічні. Крім того, виділяють також морфологічні омоніми. Міжмовні омоніми можуть перебувати в різних відношеннях: часткова або повна семантична подібність, семантична опозиція, семантичне включення, семантичний перетин. З діахронічної точки зору серед міжмовних омонімів розрізняють спільнокореневі та псевдокореневі (несправжні спільнокореневі).

Усі омоніми та пароніми позначаються ширшим терміном, який традиційно використовується, зокрема, у перекладознавстві: *фальшиві друзі перекладача*. Фальшиві друзі перекладача виникають внаслідок різних факторів, таких як, наприклад, незалежний розвиток мов, зміна значення в результаті запозичення з іноземної мови для позначення нового поняття або предмета, паралельне запозичення слова в дві мови зі спільного джерела. Існують різні семантичні відносини між помилково визначеними одиницями

з різних мов, такі як: виключення, включення, двозначність, протиставлення і привласнення.

Проблему фальшивих друзів, тобто міжмовних омонімів та паронімів, слід розглядати в теоретичному та практичному аспектах. Перший стосується лінгвістики, а другий – глоттодидактики та перекладознавства, тобто питання правильного перекладу слів-близнюків з метою забезпечення вдалої комунікації.

2. АНАЛІЗ ДІЄСЛІВНИХ ПАРОНІМІВ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ

Дослідження явища міжмовної паронімії дає змогу зазначити, що не тільки іменники, як зазначає більшість дослідників, становлять велику групу серед хибних друзів перекладача, а й дієслова. Проаналізовані польсько-українські дієслівні пароніми розглядаються не лише на описовому рівні, а, насамперед, в етимологічному. Передусім в цьому розділі досліджено міжмовні дієслівні пароніми, які достатньо часто вживаються, отже спричиняють найбільше помилок при вивченні польської (чи української) мови як іноземної, тому проаналізовано, насамперед, частотну сучасну лексику.

Нашим завданням було подати первісні та сучасні значення слів, що утворюють паронімічні пари в польській та українській мовах, з'ясувати генетичну спорідненість або її відсутність, а також коротко описати процес, що спричинив їх часткову або повну семантичну розбіжність. З цією метою подано всі значення паронімічних пар в обох мовах та етимологію слів, що їх утворюють. Цей практичний розділ адресований насамперед тим, хто викладає і вивчає польську або українську мову як іноземну, а також перекладачам і лінгвістам. Окрім того, він може слугувати основою для розробки нових дидактичних матеріалів для навчання польської та української мов українців і поляків. Частина інформації, що міститься в ньому, може бути корисною для вивчення культури та історії обох народів.

Нами зібрано близько 170 пар міжмовних дієслівних паронімів, найбільш уживані досліджено в практичному розділі, інші дієслівні міжмовні пароніми розміщено в додатку.

Під час аналізу кожної пари польсько-українських дієслівних паронімів спочатку подається фонетична транскрипція обох слів, потім – всі

значення (сучасне, застаріле, фахове, книжне, розмовне тощо) помилково ідентифікованих лексичних одиниць. Вважаємо за доцільне проаналізувати походження помилково ідентифікованих слів, що дало змогу реконструювати історію відповідного слова, його хронологію, простежити зміни його звукової та/або графічної форми, встановити необхідні дані про семантичну еволюцію або джерело походження і спосіб засвоєння іншомовних слів. Зіставлено значення помилково ототожнених польських та українських слів, описано суттєві розбіжності та збіги в цьому плані, а також визначено тип міжмовної паронімії, посилаючись на класифікації, які зазначені в теоретичному розділі. Крім того, встановлено етимони проаналізованих пар міжмовних паронімів, а також визначено джерело генетично чужих лексем – у такий спосіб продемонстровано спорідненість або відсутність спорідненості між досліджуваними одиницями. Окрім цього, до проаналізованих паронімічних лексичних пар подано перекладацькі еквіваленти, що відповідають кожному зі значень польських та українських слів, про які йдеться. Це практичне рішення покликане допомогти студентам і перекладачам в ефективному виборі потрібного слова.

Важливу роль в описі аналізованих слів відіграє етимологія. Етимологія – це розділ мовознавства, який вивчає походження слів, пояснює генезис конкретного слова, його минуле і теперішнє значення. Завданням етимології є проведення точного морфологічного аналізу, визначення джерела, часу і способу походження слова, обґрунтування первісної словотвірної структури та його найдавнішого значення, простеження семантичних змін, спричинених різними чинниками, сформованих історією та суспільним функціонуванням. У процесі встановлення етимології слова слід брати до уваги всі дані, які дозволяють реконструювати його первісну форму, тобто історичні, діалектні, описові та порівняльні матеріали, а також варто дослідити механізм адаптації запозиченого слова в системі даної мови.

2.1. Міжмовні пароніми, які частково збігаються в лексичному значенні

Пол. CZUĆ – укр. ЧУТИ

Вимова: [чуч'] – [чу́ти^с]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
<p>CZUĆ</p> <p>псл. *<i>čuti</i> [15]</p> <p>ЧУТИ</p> <p>псл. *<i>čuti</i> [9]</p>	<p>CZUĆ</p> <p>1. усвідомлювати через почуття; 2. відчувати емоції чи відчуття; 3. усвідомлювати, що щось відбувається; 4. добре розуміти, зазвичай інтуїтивно; 5. мати запах, особливо неприємний; 6. бути поміченим; 7. бути пізнаваним як особа чи річ із певними характеристиками [31]</p>	<p>ЧУТИ</p> <p>1. сприймати за допомогою органів слуху які-небудь звуки; 2. мати слух; 3. мати які-небудь дані, відомості про кого-, що-небудь, знати про кого-небудь з розмов, чуток і т. ін.; 4. те саме, що відчувати; 5. виявляти, розпізнавати, знаходити кого-, що-небудь за допомогою органів нюху; 6. чутно, видно; 7. уживається для підкреслення сказаного, звернення уваги на кого-, що-небудь [11]</p>

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

CZUĆ	ЧУТИ
1. відчувати;	1. słyszeć;
2. відчувати;	2. słyszeć, słuchać;
3. усвідомлювати;	3. dowiedzieć się, usłyszeć;
4. розуміти;	4. czuć;
5. чути (запах);	5. czuć;
6. відчувати;	6. czuć;
7. відчувати.	7. słyszeć.

Польське дієслово **czuć** згідно з SEBo в польській мові, а саме в давньопольській, існує від XIV ст. в значеннях: ‘стерегти, не спати, пильнувати, бути пильним; мати чуттєві враження; сприймати; знати, думати, мислити’. У XVI ст. і в сьогоденних діалектних формах має значення: ‘чути; бридко пахнути, смердіти’. Аналізоване дієслово походить від праслов’янського **čuti, čijŕ* [< **keu*] ‘діставати чуттєвих вражень, усвідомлювати щось, розуміти, звертати увагу, остерігатися, не спати, бути пильним’, котре ймовірно походить від праїндоевропейського слова **(s)keu* ‘звертати увагу, остерігатися, відчувати чуттєвих вражень (тактильні, нюхові, слухові, зорові), усвідомлювати’. Згідно з ESBn слово *czuć* в давньопольській мові мало значно ширшу сферу застосування ніж зараз: ‘сприймати щось на дотик, нюх, слух і т. ін.; осягати, розуміти (щось), зрідка також ‘бути уважним, настороженим’ [15, с. 101-102], [13, Т.1, с. 237].

Українське слово **чути** згідно з ЕСУМ походить з праслов’янського *čuti* ‘діставати чуттєвих вражень; усвідомлювати, розуміти, стежити; не спати, пильнувати’, котре, ймовірно, походить з праїндоевропейського слова **keu-ǵ-* ‘звертати увагу, спостерігати, діставати чуттєвих вражень (дотикові, нюхові, слухові, зорові)’ [9, Т.6, с. 358-359].

Отже, обидва джерела вказують на однакове походження розглянутої паронімічної пари: як і польська лексема, так і українська походять від праслов'янського *čuti, яке в свою чергу походить від праіндоєвропейського *(s)keu / *keu-ǵ-.

Аналізована пара лексем через спільний корінь є прикладом гомогенної паронімії. Незважаючи на те, що обидва слова мають спільний етимон і описують дії, котрі пов'язанні з відчуттям чуттєвих вражень, вони різняться за значенням: в сучасній польській мові відповідно до SEBo **czuć** означає 'відчувати чуттєві враження, мати почуття; внутрішньо переживати щось; передбачати, інтуїтивно відчувати, здогадуватися; усвідомлювати щось', тобто описує дію, котра відбувається на рівні внутрішніх емоцій, почуттів [15, с. 101-102]. Натомість українське дієслово **чути**, як зазначено в СУМ, описує дію, яка здійснюється через чуттєві враження, переважно саме через слух 'сприймати за допомогою органів слуху які-небудь звуки; мати які-небудь дані, відомості про кого-, що-небудь, знати про кого-небудь з розмов, чуток і т. ін.', а також за допомогою нюху 'виявляти, розпізнавати, знаходити кого-, що-небудь за допомогою органів нюху' [1, Т.11, с. 385]. Отже, семантичні зміни більш виразніше відбулися в українській мові. Варто зазначити, що семантичне значення 2 в слові *czuć* збігається зі значенням 4 в слові *чути*, а також в обох лексемах є збіг 5 і 6 значення.

Помилкове ототожнення цих двох одиниць пов'язане з подібною вимовою та тим, що вони описують дію, яка здійснюється за допомогою чуттєвих вражень, проте за допомогою різних органів чуття, тому при перекладі обох слів слід враховувати повний зміст речення.

Пол. GADAĆ – укр. ГАДАТИ

Вимова: [гадач'] – [гада́ти^с]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
<p>GADAĆ псл. *<i>gadati</i> [15]</p> <p>ГАДАТИ псл. <i>gadati</i> [9]</p>	<p>GADAĆ</p> <p>1. <i>розм.</i> говорити щось; 2. <i>розм.</i> розмовляти з кимсь; 3. <i>розм.</i> поширити якусь інформацію в приватних розмовах [31]</p>	<p>ГАДАТИ 1</p> <p>1. <i>про кого</i> — <i>що і без додатка</i> думати, розмірковувати; 2. <i>перев. з спол.</i> <i>що</i> мати думку, міркування з якого-небудь приводу; вважати; 3. <i>з інфін.</i> мати намір <i>що-небудь</i> робити;</p> <p>ГАДАТИ 2 <i>заст.</i> ворожити [11]</p>

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

<p>GADAĆ</p> <p>1. говорити; 2. балакати, базікати, теревеніти; 3. бовтати, розповсюджувати.</p>	<p>ГАДАТИ 1</p> <p>1. <i>myśleć, rozmyślać</i>; 2. <i>przypuszczać</i>; 3. <i>zamierzać, planować, intencjonować</i>.</p> <p>ГАДАТИ 2 <i>wróżyc</i></p>
---	---

Польське дієслово **gadać** згідно з ESB0 у польській мові фіксується від XV століття в значенні ‘оповідати, говорити, розмовляти’, в старопольській мові вживалося в значенню ‘вгадувати, здогадуватися (яке на сьогоднішній день вживається лише в діалектах), ‘проорокувати, передбачити, додумувати’, ‘обговорювати, розглядати; сперечатися, дискутувати’, ‘говорити недоброчливо, вигадувати’, ‘оцінювати, прикидати’. Аналізоване дієслово походить від праслов’янського *gadati ‘припускати, здогадуватися, передбачати; розглядати, оцінювати, прикидати; сперечатися, дискутувати;

розмовляти, говорити', спочатку багатозначне дієслово походить від праслов'янського **goditi* 'вичікувати на відповідній час, зручну нагоду, цілити, влучати в ціль; бути придатним, зручним, сприяти, пристосовувати; чинити, діяти відповідно, готуватися, влаштовувати; домовлятися про щось, укладати угоду, ставити умови, досягати згоди, примирення; оголошувати, передбачати, пророкувати' із суфіксом **-a-* і з характерним для таких дієслів подовженням кореневого голосного **o* → **a* [15, с. 153].

Згідно з ЕСУМ українське слово **гадати** походить від праслов'янського слова *gadati* 'думати, передбачати, говорити', ймовірно є пов'язане із *god*, *goditi*. Існує також, але менш переконливе, зіставлення з дієслів *gáta* 'припущення, підозра, загадка', *geta* 'мова, припущення, віра' [9, Т.1, с. 449].

Незважаючи на спільне походження, значення польського слова *gadać* і українського слова *гадати* в сучасній польській і українській мовах суттєво розійшлося. Згідно з WSJP польське слово **gadać** вживається лише в розмовній формі і окреслює мовну функцію: 'говорити щось', 'розмовляти з кимсь', 'поширити якусь інформацію в приватних розмовах' [31]. Українське слово **гадати** згідно з СУМ має 2 значення і переважно окреслює ментальну функцію: **гадати 1** означає 'думати, розмірковувати', 'мати думку, міркування з якого-небудь приводу; вважати', 'мати намір що-небудь робити', натомість слово **гадати 2** 'ворожити' має застаріле значення і переважно в сучасній українській мові вживається лише у розмовній мові [1, Т.2, с. 10].

Отже, досліджувана пара лексичних одиниць має спільний праслов'янський корінь походження, тому їх можна віднести до гомогенної паронімії. Його первинне значення було ширшим і мало кілька різних понять: думати, передбачати, говорити, сперечатися, оцінювати тощо. З часом значення цього слова в обох мовах звузилося і спеціалізувалося в різних слов'янських мовах. Як зазначено в польському етимологічному словнику, слово *gadać* спочатку було пов'язане з діями, що вимагають

певного роздуму та оцінки (вгадувати, передбачати, оцінювати), а потім перейшло до більш загального значення, котре пов'язане зі спілкуванням 'говорити', натомість в українській мові збереглося значення, пов'язане з мисленням і передбаченням 'вважати; гадати'. Хоча початкове багатозначне слово поступово спеціалізувалося, проте зберегло зв'язок зі своїм корінням. Це свідчить про різні акценти, які ставили носії цих мов на різні аспекти значення цього слова.

Пол. **HODOWAĆ** – укр. **ГОДУВАТИ**

Вимова: [ходавач'] – [годува́ти^с]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
<p>HODOWAĆ псл. *<i>godovati</i> [15]</p> <p>ГОДУВАТИ псл. <i>godovati</i> [9]</p>	<p>HODOWAĆ</p> <p>1. систематично забезпечувати ріст і розвиток організмів, що використовуються людиною;</p> <p>2. мати справу з живими організмами, яких утримують вдома для задоволення [31].</p>	<p>ГОДУВАТИ</p> <p>1. давати кому-небудь їжу; 2. утримувати кого-небудь; 3. <i>перен.</i> бути джерелом засобів до існування місці [11].</p>

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

HODOWAĆ	ГОДУВАТИ
1. вирощувати; 2. вирощувати, розводити.	1. <i>karmić, żywić</i> ; 2. <i>utrzymywać</i> ;

Лексема **hodować** згідно з ESBо в польській мові відома з XVI століття в значенні ‘підкуватися, вирощувати, виховувати’. Запозичене з староукраїнського слова *hodováty*, сьогодні українське слово *hodувати* [годувати] ‘годувати, утримувати’, котре походить від праслов’янського слова *godovati ‘святкувати, банкетувати; доглядати, допомагати рости, годувати, виховувати’. Відіменникове дієслово походить від праслов’янського *godъ ‘щось зручне, відповідне, приємне; зручний, відповідний час, період, пора року’. Спорідненим еквівалентом цього слово було в XV-XVII столітті старопольське *godować* ‘банкетувати, святкувати’, в XVI столітті також мало значення ‘святкувати, веселитися; брати участь у весільному банкеті’. Сьогодні зберіглося лише в кашубській мові слово *godovac* ‘переживати Різдвяні свята’ [15, с. 194].

Українське слово **годувати** згідно з ЕСУМ походить від праслов’янського *godovati*, яке є похідне від *godъ* у значенні ‘свято, святковий бенкет’, отже первинне значення, ймовірно, ‘частувати (на святковому бенкеті)’ [9, Т.1, с. 545-546].

Незважаючи на спільне походження, значення польського слова *hodować* і українського слова *годувати* в сучасній польській і українській мовах суттєво відрізняються. Згідно з WSJP польське слово **hodować** має лише два значення: ‘систематично забезпечувати ріст і розвиток організмів, що використовуються людиною’; ‘мати справу з живими організмами, яких утримують вдома для задоволення’ [31]. Українське слово **годувати** згідно СУМ має три значення: ‘давати кому-небудь їжу’; ‘утримувати кого-небудь’, третє значення вживається лише в переносному значенні ‘бути джерелом засобів до існування місці’ [1, Т.2, с. 104].

Отже, обидві аналізовані лексичні одиниці мають спільний праслов’янський етимон *godovati*, тому їх можна віднести до гомогенної

паронімії. Варто зауважити, що польське слово *hodować* походить з праслов'янської мови за посередництвом староукраїнської, натомість українське *годувати* виводиться безпосередньо з праслов'янської. Первинне значення цього кореня було пов'язане зі святкуванням, бенкетом та доглядом. З часом значення слова звузилося і стало характерним для певної сфери лексики в різних слов'янських мовах, хоча основний фокус залишився на понятті догляду та розвитку: в сучасній польській мові *hodować* використовується переважно у зв'язку з вирощуванням рослин, тварин або дітей; в українській мові *годувати* має ширше значення і може стосуватися як харчування, так і догляду взагалі.

Пол. KWAKAĆ – укр. КВАКАТИ

Вимова: [кв^факач'] – [кв^акати^с]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
KWAKAĆ псл. *kva [15]	KWAKAĆ 1. про качку: видавати характерні звуки; 2. <i>принизл.</i> при розмові видавати носові звуки, які дратують слухача [31].	КВАКАТИ видавати звуки «ква-ква» (про жабу) [11].
КВАКАТИ псл. kva [9]		

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

KWAKAĆ	КВАКАТИ
1. крякати, кахкати, крекати; 2. сопіти, муркотіти носом.	krakać, rechotać.

Польське дієслово **kwakać** згідно з ESB0 в польській мові відоме з XVI століття в значенні ‘про голос качки’, давня форма і в діалектах ‘про голос ворони і галки’. Походить від праслов’янського **kvakati* ‘видавати звук ква-ква (про жаб, деяких птахів)’, дієслово звуконаслідувального походження до вигуку **kva*, який імітує голос деяких тварин [15, с. 277].

Згідно з ЕСУМ українське слово **квакати** є похідним від вигуку *ква*, котре походить від праслов’янського *kva, kvakati*, що в свою чергу є звуконаслідувальним утворенням, паралельне до *kra, krakati* [9, Т.2, с. 413].

Проаналізовані лексичні одиниці через спільний етимон можна віднести до гомогенної паронімії. Незважаючи на спільне праслов’янське коріння, яке виникло шляхом звуконаслідування голосів тварин, вони набули деяких відмінностей у значенні. В сучасній польській мові слово **kwakać** згідно WSJP має два значення: найбільш поширене ‘про качку: видавати характерні звуки’, інше має принизливий характер ‘при розмові видавати носові звуки, які дратують слухача’ [31]. Натомість в сучасній українській мові слово **квакати** згідно з СУМ має лише одне значення ‘видавати звуки «ква-ква» (про жабу)’ [1, Т.4, с. 128].

Отже, обидва слова походять від праслов’янського кореня *kva*, що є результатом звуконаслідування, тобто вони імітують звуки, які видають тварини. Так як у різних культурах ймовірно можуть бути різні уявлення про тварин і їхні голоси, то це могло вплинути на семантику цього слова, адже звуки *ква* асоціюються з голосами багатьох тварин, що в свою чергу посприяло поширенню цього звуконаслідувального кореня в різних мовах.

Пол. ROZBIERAĆ SIĘ – укр. РОЗБИРАТИСЯ

Вимова: [розберач' ш'є] – [розби^ерати^еса]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
--------	---------------------------	-----------------------------

<p>ROZBIERAĆ</p> <p>SIĘ</p> <p>псл. <i>*orz-birati</i></p> <p>[15]</p> <p>РОЗБИРАТИ</p> <p>СЯ</p> <p>псл. <i>*bьrati,</i> <i>berq</i></p> <p>[9]</p>	<p>ROZBIERAĆ SIĘ</p> <p>знімати вбрання або верхній одяг [31].</p>	<p>РОЗБИРАТИСЯ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. вникаючи в подробиці чого-небудь, розглядаючи щось детально, з'ясувати істину, виносити певне рішення; 2. розуміти, усвідомлювати, з'ясувати що-небудь для себе; 3. розрізняти кого-, що-небудь, враховувати відмінність, різницю між кимсь, чимсь; 4. <i>розм.</i> стати зарозумілим, розпущеним, почати свавільно поводити себе; розпуститися; 5. <i>розм.</i> знімати з себе одяг; роздягатися; 6. <i>розм.</i> ставати дужчим, сильнішим; посилюватися (про стихійні сили природи); 7. <i>розм., рідко.</i> ставати на свої місця, розходитися по своїх місцях [11].
--	---	---

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

<p>ROZBIERAĆ SIĘ</p> <p>роздягатися</p>	<p>РОЗБИРАТИ СЯ</p> <p>1. rozumieć się, zastanawiać się;</p>
--	---

	2. rozumieć, uświadamiać; 3. rozrzuńać; 4. zacząć zachowywać się samowolnie; oszaleć; 5. rozbierać się; 6. potęgować, nasilać się; 7. ułożyć się, udać się.
--	---

Польське дієслово **rozbierać się** згідно з SEBo в польській мові з'явилося в XIV ст. Аналізоване дієслово походить від праслов'янського **bьrati, berq* 'брати', котре ймовірно походить з індоєвропейського **b^her* 'нести'. Дані індоєвропейських мов вказують на первинне значення 'нести', з якого і розвинулося значення 'брати', котре ймовірно, вперше утворилося в префіксальних дієсловах, наприклад праслов'янське **sь-bьrati* 'звести в одне місце' > 'зібрати', пізніше узагальнено на початкове безпрефіксальне дієслово. Сліди первинного значення 'нести' можна відслідкувати в давньопольському *brać* 'піднімати, вводити' [15, с. 37].

Українське слово **розібратися** згідно з ЕСУМ походить від праслов'янського **bьrati, berq*, котре є похідним від індоєвропейського **bher* 'носити, приносити' [9, Т.1, с. 247-249].

Отже, обидві лексичні одиниці мають спільний праслов'янський етимон **roz-birati, *bьrati, berq* похідне від іє. **bher-*. Аналізована пара лексем через спільний корінь є прикладом гомогенної паронімії. Обидва дієслова мають префіксальну форму, яка утворилася за допомогою префікса *roz-* / *roz-*, і дія яких скерована на 'себе' за допомогою скороченої форми зворотнього займенника 'się/себе'.

Незважаючи на спільне походження, сучасні значення обох лексем суттєво відрізняються. Згідно з WSJP польське слово **rozbierać się** має лише одне конкретне лексичне значення 'зняти одяг або покриття' [31]. Натомість

українське слово **розібратися** згідно з СУМ має ширший спектр лексичних значень: ‘вникаючи в подробиці чого-небудь, розглядаючи щось детально, з’ясовувати істину, виносити певне рішення’; ‘розуміти, усвідомлювати, з’ясовувати що-небудь для себе’; ‘розрізняти кого-, що-небудь, враховувати відмінність, різницю між кимсь, чимсь’; лише в розмовній формі: ‘стати зарозумілим, розпущеним, почати свавільно поводити себе; розпуститися’; ‘знімати з себе одяг; роздягтися’; ‘ставати дужчим, сильнішим; посилюватися (про стихійні сили природи)’; ‘ставати на свої місця, розходитися по своїх місцях’ [1, Т.7, с. 681]. Досліджена пара лексем є прикладом паронімії гомогенної, адже мають спільний корінь. Слід зауважити, що в слові *rozbierać się* єдине значення збігається з 5 в слові *rozібратися*, котре вживається лише в розмовній формі.

Кожне слово використовується в різних контекстах. Польське **rozebrać się** обмежене лише побутовим контекстом. Українське **розібратися** може вживатися в наукових, побутових, емоційних контекстах.

Незважаючи на схожість звучання і спільне походження, дієслова **rozebrać się** та **розібратися** мають суттєві відмінності в значенні та використанні. Це яскраво демонструє, як близькі за походженням слова в різних мовах можуть набувати зовсім різного змісту в процесі історичного розвитку.

Пол. ZAPOMNIEĆ – укр. ЗАПАМ’ЯТАТИ

Вимова: [запомнеч'] – [запам’ятати^с]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
ZAPOMNIEĆ піє. * <i>men-</i> [15]	ZAPOMNIEĆ 1. нездатність відтворити в пам'яті певні події,	ЗАПАМ’ЯТАТИ 1. зберігати, тримати в пам'яті;

<p>ЗАПАМ'ЯТАТИ іє. *<i>men-ti-</i> [9]</p>	<p>інформацію, людей, з якими ми стикалися в минулому; 2. втратити здатність виконувати певну діяльність; 3. не взяти чогось, що потрібно; 4. не зробити щось, що людина повинна була зробити; 5. перестати цікавитися кимось або чимось; 6. прощати когось за заподіяну кривду [31].</p>	<p>2. <i>рідко</i>. втратити в пам'яті, забути [11].</p>
---	---	--

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

ZAPOMNIĘĆ	ЗАПАМ'ЯТАТИ
<p>1. забути; 2. забути; 3. забути; 4. забути; 5. забути; 6. пробачити, забути.</p>	<p>1. zapamiętać, pamiętać; 2. zapomnieć.</p>

Польське дієслово **zapomnieć** згідно з ESB0 утворилося від дієслова *rotnieć* за допомогою префікса *za-*. Слово *rotnieć* в польській мові відоме з XIV століття в значенні: 'мати, зберігати в пам'яті, не забувати, пам'ятати', 'звертати увагу на щось, мати щось на увазі', в старопольській мові слово *rotnieć* мало виняткове значення 'забути'. Лексема *rotnieć* походить від старопольського слова *tnieć* (тільки без префікса *ro-*) в значенні: 'думати,

припускати, судити, вважати, мати думку’, котре походить від праслов’янського слова **tъnĕti, tъnŏ* ‘мислити, судити, вважати, думати’. Сам корінь має дуже історично далеке праіндоєвропейське походження **men-* ‘думати’ [15, с. 461].

Українське дієслово **запам’ятати** згідно з ЕСУМ є похідним від слова *пам’ять*, котре походить праслов’янського *ramĕtь < ramĕnĭtь* ‘пам’ять’, пов’язане чергуванням голосних із *tъnĕti* ‘думати’, яке походить від індоєвропейського слова **men-ti-, *mŋ-ti-* ‘розум, думка’ [9, Т.4, с. 272].

Незважаючи на спільний корінь походження, обидві лексичні одиниці *zaropnieć* і *zapam’ятати* на сьогодні виражають протилежні дії. Згідно з WSJP польське слово **zaropnieć** має кілька значень: ‘нездатність відтворити в пам’яті певні події, інформацію, людей, з якими ми стикалися в минулому’; ‘втратити здатність виконувати певну діяльність’; ‘не взяти чогось, що потрібно’; ‘не зробити щось, що людина повинна була зробити’; ‘перестати цікавитися кимось або чимось’; ‘прощати когось за заподіяну кривду’ [31]. Натомість українське слово **запам’ятати** згідно з СУМ має лише два значення: перше є найпоширенішим ‘зберігати, тримати в пам’яті’, друге вживається вкрай рідко ‘втратити в пам’яті, забути’ [1, Т.3, с. 244].

Проаналізовані лексичні одиниці, незважаючи на розбіжність в сучасних значеннях, через спільний етимон можна віднести до гомогенної паронімії. Обидва слова походять від праіндоєвропейського кореня **men-*, що означає ‘думати’. З часом значення кореня **men-* розширилося і спеціалізувалося в різних слов’янських мовах, утворюючи слова, пов’язані з пам’яттю, забуванням та запам’ятовуванням.. У польській мові з’явилися слова *ropnieć* і *zaropnieć*, пов’язані з пам’яттю, а в українській – *пам’ятати* і *запам’ятати*. Варто зауважити, що польське слово *zaropnieć* утворилося за допомогою префікса *za-*, котрий додався до слова *ropnieć* і сформулював протилежне значення щодо до слова *ropnieć*. Це типовий приклад словотворення в багатьох мовах. Не варто залишити без уваги і той факт, що

в старопольській мові слово *romnieć* мало протилежне значення відносно сучасному і означало ‘забути’, що свідчить про динаміку семантичних змін у польській мові. Слід зазначити, що сучасне польське слово *zarotnieć* має ширший спектр значень, ніж українське *запам'ятати*, що вказує на різну семантичну еволюцію цих слів у різних мовах.

2.2 Міжмовні пароніми, які не збігаються в лексичному значенні

Пол. **CELOWAĆ** – укр. **ЦІЛУВАТИ**

Вимова: [цел'овач'] – [цілува́ти°]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
CELOWAĆ свнім. <i>zil</i> [15]	CELOWAĆ 1. направляти щось точно в сторону об'єкта; 2. <i>книж.</i> виділятися особливою активністю;	ЦІЛУВАТИ торкатися губами до кого-, чого-небудь на знак любові, дружби, поваги при зустрічі, прощанні і т. ін. [11]
ЦІЛУВАТИ стсл. <i>цѣловати</i> [10]	3. спрямовувати свої дії або зусилля на певну мету - об'єкт або результат цих дій [31]	

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

CELOWAĆ	ЦІЛУВАТИ
1. цілити, мітити; 2. виділятися, вирізнятися; 3. прагнути, домагатися.	<i>sałować.</i>

Польське дієслово **celować** згідно з ESB0 є похідним від іменника *cel*, яке проникло в польську мову у XVI столітті ‘те, до чого прагне, на що

націлений’, ‘те, до чого прагне, має на меті, предмет дії, мета’, застаріле значення ‘мушка вогнепальної зброї’ (зараз *брати на ціль* ‘вимірювати, цілитися’) давніше поняття від XVI століття ‘прилад вимірювальний для визначення напрямку прямої лінії’, також ‘повага, цінність’, ‘вибір, щось обране, підбране, цінне, дорогоцінне’. Слово *cel* запозичене з середньовісньонімецького *zil* ‘ціль’ (сучасне німецьке *Ziel* ‘ціль’) [15, с. 53].

Українська лексема **цілувати** згідно з ОЕСС походить від старослов’янського слова *цѣловати* ‘принести присягу, приклонитися’, церковнослов’янське слово *цѣловати* ‘поздоровляти, вітатися’. Походить від праслов’янського слова *сѣль* ‘цілий’, подібне до давньонімецького слова *heilazzen* ‘вітати’, ймовірно ці значення пояснюються тим, що поняття здоров’я і цілісності, непошкодженості тіла, на думку Івана Огієнка, збігалися у давні часи. Через давнє значення слова *цѣловати* в значенні ‘вітати’, перекладачі Біблії застосували його: «Лука 1:40: Марія цѣлова Єлісаветь – це Марія поздоровила Єлісавету». Поцілунком вітали поважних осіб, тому старослов’янське слово *цѣловати* ‘поцілувати’ вживалося в значенні ‘привітати’. Огієнко вважає, що «в такий спосіб і змінилося старе забуте значення і цілувати стало означати торкатися губами кого, чогонебудь у знаки пошани, а далі і дружби, і любові» [10, Т.4, с. 472].

Незважаючи на зовнішню схожість у звучанні і написанні, проаналізовані лексичні одиниці мають абсолютно різне етимологічне походження і значення, тому їх можна віднести до гетерогенної паронімії. У сучасній польській мові слово **celować** згідно з WSJP має три значення: ‘направляти щось точно в сторону об’єкта’, друге значення має лише книжкову форму ‘виділятися особливою активністю’, а також ‘спрямовувати свої дії або зусилля на певну мету – об’єкт або результат цих дій [31]. Натомість в сучасній українській мові слово **цілувати** згідно з СУМ має

лише одне значення: ‘торкатися губами до кого-, чого-небудь на знак любові, дружби, поваги при зустрічі, прощанні і т. ін.’ [1, Т.11, с. 234].

Отже, в обох проаналізованих словах *celować* і *цілувати* чітко простежується значна еволюція значення. В польському слові *celować*, яке походить від німецького слова *zil* ‘ціль’, первинне значення ‘мати на меті’ змінилося до більш конкретного значення ‘цілитися’. З часом слово набуло додаткових значень, пов'язаних з активністю та спрямованістю дій. В українському слові *цілувати*, яке походить від старослов'янського слова *цѣловати*, первинне значення ‘вітати’, ‘приносити присягу’ еволюціонувало до сучасного значення ‘торкатися губами’. Слова *celować* і *цілувати* є яскравим прикладом того, як різні мови можуть розвивати схожі за звучанням слова, але з абсолютно різним значенням. Це підкреслює важливість детального аналізу етимології для розуміння мовних явищ.

Пол. MYLIĆ – укр. МИЛИТИ

Вимова: [миліч'] – [мілі^оти^о]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
MYLIĆ псл. <i>*myliti</i> [15]	MYLIĆ 1. неправильно ідентифікувати осіб, речі або явища, приймаючи одне за інше; 2. змусити когось сформулювати переконання, яке не відповідає дійсності [31].	МИЛИТИ натирати милом що-небудь змочене водою; намилювати [11].
МИЛИТИ [9]		

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

MYLIĆ	МИЛИТИ
--------------	---------------

1. плутати, помилятися;	mydlić.
2. вводити в обману, обманювати.	

Польське дієслово **mylić** в польській мові зафіксовано в XVI столітті в значенні ‘вводити в оману, обманювати, ошукувати’, давня форма вживалася в значенні ‘змінювати порядок чогось, плутати, заплутувати, псувати, перешкоджати’, ‘затримуватися, хибити, промахуватися; зазнавати невдачі’. Походить від праслов’янської діалектної форми **myliti* ‘вводити в оману, обманювати’. Але етимологія до кінця не визначена. Будова слова і семантика вказує на первинне каузативне дієслово, але гіпотетичне первинне дієслово не засвідчене. Коренева голосна **у* може з регулярного у таких дієсловах подовження **ь* (від ранішого *ü* → **u* > **y*), в такому разі початкове дієслово мало би корінь **mьl* – [*< *mül* – піє. **m!*]. Остаточною основою був напевно праіндоєвропейський елемент **mel* – ‘ошукувати, брехати’, однак обґрунтованість реконструкції такого елемента нещодавно було поставлено під сумнів. Первинне значення, яке припускається, – ‘призвести до того, що когось обдурили, оббрехали’ > ‘вводити в оману, обманювати’. Від цього ймовірно походить слово *myłka* ‘помилка’ [15, с. 344].

Згідно з ЕСУМ українське слово **милити** є похідним від іменника *мило*, яке походить від праслов’янського слова *mydlo*, похідне від *myti* ‘мити’ [9, Т.3, с. 461].

Незважаючи на схожість у звучанні, проаналізовані лексичні одиниці мають абсолютно різне етимологічне походження і значення, тому їх можна віднести до гетерогенної паронімії. У сучасній польській мові слово **mylić** згідно з WSJP має два значення: ‘неправильно ідентифікувати осіб, речі або явища, приймаючи одне за інше’, ‘змусити когось сформулювати переконання, яке не відповідає дійсності’ [31]. Натомість у сучасній українській мові слово **милити** згідно СУМ означає ‘натирати милом що-небудь змочене водою; намилувати’ [1, Т.4, с. 703].

Отже, польське слово *mylić* походить від праслов'янського кореня *myliti*, пов'язаного з обманом, проте етимологія цього кореня до кінця не з'ясована, але припускається, що він пов'язаний з праіндоєвропейським коренем *mel* 'ошукувати, брехати'. Українське слово *милити* також походить від праслов'янської мови, але від зовсім іншого кореня *myti*, пов'язаного з миттям. Варто звернути увагу на те, що етимологія слова *mylić* до кінця не з'ясована. Це свідчить про те, що процес вивчення походження слів може бути складним і вимагати додаткових досліджень. Хоча й слова мають різне походження, можна спробувати знайти якісь віддалені семантичні зв'язки між ними. Наприклад, можна припустити, що поняття 'плутати' (одне із значень польського слова *mylić*) може бути пов'язане з поняттям 'забруднювати' чи 'спотворювати', що віддалено перегукується зі значенням українського слова *милити*. Однак, такі зв'язки потребують більш детального і глибокого аналізу.

Пол. RUCHAĆ SIĘ – укр. РУХАТИСЯ

Вимова: [рухач' ш'е] – [рухати'са]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
RUCHAĆ SIĘ псл. <i>*ruchъ</i> [15]	RUCHAĆ SIĘ 1. вульг. мати статевий акт [31].	1. перебувати в постійному русі (у просторі й часі); 2. переміщатися, пересуватися; 3. перебувати в русі, залишаючись на тому самому місці;
РУХАТИСЯ псл. <i>*ruhъ</i> [9]		4. <i>перен.</i> розвиватися в якомусь напрямку [11].

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

RUCHAĆ SIĘ	РУХАТИСЯ
вулг. трахатися	1. poruszać się; 2. przesunąć się, przеносić się, migrować; 3. być w ruchu, krążyć, poruszać się; 4. tkwić.

Польське дієслово **ruchać się** згідно з SEBп в польській мові в XV-XVIII століттях мало більш нейтральне і ширше значення, тому могло вживатися в різних контекстах, зокрема для позначення фізичного руху, дії, від фізично рухомих об'єктів до більш абстрактних понять, наразі це слово вживається лише в діалектній або в сленговій формі. У літературній мові ця лексична одиниця була замінена на *ruszać*. Згідно з ESBо слово **ruchać się** походить від праслов'янського діалектичного слова **ruchь* [< **rouso-*] 'переміщення, рух', яке є віддієслівним іменником, називаючи саму дію, котрий в свою чергу походить від праслов'янського слова **rusti* 'рити, штовхати/копати, копаючи, перевертати, пересувати' або від праслов'янського **rušiti* 'приводити в рух, штовхати, рухати, порушувати, переміщуючи, скидати, валити'. В польській мові почало вживатися від XVII століття [13, Т.3, с. 526].

Українська лексема **рухатися** згідно з ЕСУМ походить від праслов'янського слова **ruxь*, котре, ймовірно, утворилося від індоєвропейського **reḡ-/roḡ-/rū* 'рити, рвати, рушити' [9, с. 149-150].

Отже, досліджувані лексичні одиниці мають спільний корінь походження, пов'язаний з рухом, дією, зміною, проте слова зазнали значної еволюції значень з часом. Згідно з WSJP польське слово **ruchać się** має вульгарну форму і означає 'мати статевий акт' [31].

Українське слово **рухатися** згідно з СУМ має кілька значень: 'перебувати в постійному русі (у просторі й часі)'; 'переміщатися,

пересуватися’; ‘перебувати в русі, залишаючись на тому самому місці’ і в переносному значенні ‘розвиватися в якомусь напрямку’ [1, Т.7, с. 915].

Відповідно через спільний етимон аналізовану пару можна віднести до паронімії гомогенної. Варто зазначити, що слово *ruchać się* спочатку мало широке значення, пов'язане з різними видами руху та дій. З часом значення звузилося і стало вульгаризмом, пов'язаним зі статевим актом, проте українське слово *рухатися* зберегло більш нейтральне первинне значення, пов'язане з фізичним або абстрактним рухом. Зміна значень слів часто обумовлена соціальними та культурними змінами, тому ймовірно табуїзація певних тем, таких як сексуальність, в польській мові могла вплинути на зміну значення слова *ruchać się*.

Пол. SPOTYKAĆ SIĘ – укр. СПОТИКАТИСЯ

Вимова: [спотикач' ш'е] – [споти^ека́ти^еса]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
<p>SPOTYKAĆ SIĘ псл. <i>*tykati</i> [15]</p> <p>псл. <i>tykati</i> СПОТИКАТИ СЯ [9]</p>	<p>SPOTYKAĆ SIĘ</p> <p>1. приходити туди ж, де є хтось інший, і встановити з ним контакт;</p> <p>2. ходити з кимось на побачення;</p> <p>3. вести спортивну боротьбу;</p> <p>4. з'єднуватися один з одним у часі або просторі;</p> <p>5. переживати певний стан речей, виражений іменником, що входить до</p>	<p>СПОТИКАТИСЯ</p> <p>1. невдало, незручно ступаючи або раптово зачіплюючись за щось ногою, втрачати рівновагу;</p> <p>2. <i>перен., розм.</i> зупинятися, не справлятися із своїм завданням, допускати помилки, зустрічаючись з труднощами, перешкодами;</p> <p>3. <i>перен., розм.</i> робити хибні кроки у житті, діяльності; оступатися, помилятися [11].</p>

	складу наступного прийменникового словосполучення [31].	
--	---	--

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

SPOTYKAĆ SIĘ	СПОТИКАТИСЯ
1. здибуватися;	1. <i>potykać się</i> ;
2. зустрічатися;	2. <i>zatrzymywać się, błędzić</i> ;
3. зустрічатися;	3. <i>potykać się; popełniać błędy, mylić się</i> .
4. стикатися, зустрічатися;	
5. стикатися.	

Польське дієслово **spotykać się** згідно з ESBo є похідним від дієслова *tykać*, яке відоме в польській мові від XIV століття в значенні ‘доторкатися’, в старопольській мові вживалося в значенні ‘прикладати (наприклад: долонь, палицю) до когось чи чогось, рухати, доторкатися’, ‘досягати до чогось, притуляти, межувати з чимсь’, ‘стосуватися, мати відношення, належати’, ‘посилатися на когось або на щось’, ‘вбивати в землю’. Слово *tykać* походить від праслов’янського **tykati* ‘доторкатися, штовхатися, рухати, стукати; вбивати, втикати, впахати’ є багатозначним дієсловом, котре походить від праслов’янського **tьknōti* ‘доторкнутися, штовхнути, порухати, стукнути; вбити, впахнути’ з характерним подовженням кореневої голосної *ь → *у (давнє подовження *й → *и). Варто зауважити, що польське слово *spotykać się* утворилося за допомогою злиття двох префіксів *s-* і *po-* котрий додався до слова *tykać* і зворотного займенника *się*, що в свою чергу сформулювали нове значення слова [15, с. 657-658].

Згідно з ЕСУМ українське дієслово **спотикатися** є похідним від дієслова *тикати* ‘утикати тички, ставити віхи’, котре походить від

праслов'янського слова *tykati*, *тъknѡti, пов'язане з *тъkati* 'ткати'. Варто зазначити, що за допомогою злиття двох префіксів *с-* і *по-* і закінченням *-ся* (яке вказує на зворотню дію), котре додалося до слова *тикати*, сформувався нове значення [9, Т.5, с. 565-566].

Проаналізовані лексичні одиниці, незважаючи на подібність у звучанні і на розбіжність в сучасних значеннях, через спільний етимон можна віднести до гомогенної паронімії. Польське слово **spotykać się** згідно з WSJP є багатозначним дієсловом: 'приходити туди ж, де є хтось інший, і встановити з ним контакт', 'ходити з кимось на побачення', 'вести спортивну боротьбу', 'з'єднуватися один з одним у часі або просторі', 'переживати певний стан речей, виражений іменником, що входить до складу наступного прийменникового словосполучення'[31].

Українське слово **спотикатися** згідно з СУМ також має кілька значень: найпоширеніше 'невдало, незручно ступаючи або раптово зачіплюючись за щось ногою, втрачати рівновагу', інші значення мають переносне значення і вживаються лише в розмовній формі: 'зупинятися, не справлятися із своїм завданням, допускати помилки, зустрічаючись з труднощами, перешкодами' і 'робити хибні кроки у житті, діяльності; оступатися, помилятися' [1, Т.9, с. 582].

Отже, слова *spotykać się* та *спотикатися*, незважаючи на спільне праслов'янське коріння та схожу звукову форму, мають суттєві відмінності в сучасному значенні. Обидва слова виникли з дієслова, пов'язаного з поняттям дотику, зіткнення 'доторкатися', але в процесі розвитку мов набули різних значень: в польській мові акцент змістився на зустріч, контакт між людьми, тобто на фізичний контакт та взаємодію. З часом значення слова змістилося від фізичного дотику до більш абстрактного поняття зустрічі, контакту. Натомість в українській мові збереглося основне значення, пов'язане з фізичною перешкодою, несподіваним зіткненням. Додавання префіксів *с-* і *по-* та суфікса *-ся* підсилило значення несподіваності і випадковості дії.

Згодом до цього основного значення додалися переносні значення, пов'язані з труднощами, помилками та невдачами.

Пол. **WARIOWAĆ** – укр. **ВАРІЮВАТИ**

Вимова: [варіовач'] – [варійувати^с]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
<p>WARIOWAĆ лат. <i>variāre</i> [24]</p> <p>ВАРІЮВАТИ лат. <i>varians</i> [9]</p>	<p>WARIOWAĆ</p> <p>1. <i>розм.</i> страждати психічними захворюваннями;</p> <p>2. <i>розм.</i> поводитися неспокійно, непередбачувано;</p> <p>3. <i>розм.</i> виражати почуття неконтрольованим способом;</p> <p>4. <i>розм.</i> грати безтурботно і шумно [31].</p>	<p>ВАРІЮВАТИ</p> <p>1. робити або говорити одне й те ж саме по-різному; видозмінювати;</p> <p>2. <i>муз.</i> видозмінювати музичний твір або частину його в мелодійному, гармонічному, метричному чи іншому плані, зберігаючи основну тему;</p> <p>3. змінюватися; бути різним [11].</p>

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

WARIOWAĆ	ВАРІЮВАТИ
1. божеволіти;	1. <i>zmieniać, modyfikować;</i>
2. божеволіти;	2. <i>aranżować, przerabiać, remixować;</i>
3. божеволіти; поводитися дивно;	3. <i>zmieniać się.</i>
4. бавитися, розважатися.	

Польське дієслово **wariować** згідно з MPSE походить від латинського слова *variāre* ‘змінювати’ [24, с. 211].

Українське слово **варіювати** згідно з ЕСУМ запозичене з французької мови. Французьке слово *variante* походить від латинського слова, а саме дієприкметника, *varians, -ntis*, котрий утворився від дієслова *vario* ‘роблю пістрявим, урізноманітнюю, змінюю’, що в свою чергу є пов’язане зі словом *varius* ‘різноманітний, різнобічний, капризний’, яке ймовірно виникло, на думку Перссона, на основі слова *uā-го від індоєвропейського *uā ‘вертіти’ [9, Т.1, с. 332].

Отже, обидві досліджувані лексичні одиниці мають спільне латинське коріння, хоча в українську мову слово потрапило за посередництвом французької мови як проміжний етап запозичення цієї лексичної одиниці, що також вказує на складні шляхи запозичення слів між мовами. Варто зазначити, що одне із джерел, ЕСУМ, вказує на ймовірне походження латинського слова *varius* від індоєвропейського коріння *uā, що безпосередньо свідчить про дуже давнє походження цього слова і його поширення в багатьох індоєвропейських мовах.

Незважаючи на спільне походження, сучасне значення обох лексичних одиниць значно відрізняється. Польське слово **wariować** згідно з WSJP вживається лише в розмовні (неофіційній) формі і означає: ‘страждати психічними захворюваннями’; ‘поводитися неспокійно, непередбачувано’; ‘виражати почуття неконтрольованим способом’; ‘грати безтурботно і шумно’ [31]. Натомість українське слово **варіювати** згідно з СУМ означає: ‘робити або говорити одне й те ж саме по-різному; видозмінювати’; ‘змінюватися; бути різним’; а значення ‘видозмінювати музичний твір або частину його в мелодійному, гармонічному, метричному чи іншому плані, зберігаючи основну тему’ вживається лише в сфері музичного мистецтва [1, Т.1, с. 293].

Аналізовану пару лексичних одиниць *wariować* і *варіювати*, незважаючи на різні шляхи потрапляння до мов польської і української, через спільний етимон можна віднести до паронімії гомогенної. Цей аналіз слів демонструє як одне і те саме джерело може дати початок різним словам з відмінними значеннями в споріднених мовах, адже сучасне значення польського слова *wariować* набуло додаткових емоційних та поведінкових відтінків, пов'язаних з нестабільністю та непередбачуваністю, тоді як українське *варіювати* зберегло більш нейтральне первинне значення, пов'язане зі видозміною та різноманітністю.

Пол. ZASNUĆ – укр. ЗАСНУТИ

Вимова: [заснуч'] – [засnúти°]

Етимон	Сучасне значення польське	Сучасне значення українське
ZASNUĆ піс. * <i>snêu</i> [15]	ZASNUĆ про дим, туман: повільно рухатися в повітрі, щоб затулити щось [31].	ЗАСНУТИ впадати в сон [11].
ЗАСНУТИ псл. * <i>snъ</i> [9]		

Перекладацькі еквіваленти, що відповідають певним значенням:

ZASNUĆ	ЗАСНУТИ
затягнути, огорнути, повити, обплести, обвинути.	zasnąć.

Польське дієслово *zasnuć* згідно з ESB0 утворилося від дієслова *snuć* за допомогою префікса *za-*. Слово *snuć* мало давню форму *snować*, яке увійшло

в польську мову в XV столітті, в значенні ‘прясти’, діалектна форма слова *spować* вживається в значенні ‘намотати нитки основи, зробити основу’. Останнє походить від праслов'янського слова **snovati*, **snovǫ* ‘намотувати нитки на спеціальний пристрій, готуючи основу до ткацтва’ (інфінітив *snuc* є другорядною формою), котре походить від праїндоевропейського слова **snēu* ‘крутити, скручувати (нитки)’ [15, с. 565].

Українське слово **заснути** згідно з ЕСУМ є похідним від іменника *сон*, яке походить від праслов'янського слова **sъnъ* < **sъrпъ*, котре пов'язане з *sъpati* ‘спати’ [9, Т.5, с. 352].

Проаналізовані лексичні одиниці, незважаючи на схожість звучання та зовнішню подібність, мають різне етимологічне походження, тому, з огляду на це, їх можна віднести до гетерогенної паронімії. У сучасній польській мові згідно з WSJP слово **zasnuć** означає: ‘про дим, туман: повільно рухатися в повітрі, щоб затулити щось’ [31]. Натомість в сучасній українській мові згідно з СУМ слово **заснути** означає ‘впадати в сон’ [1, Т3, с. 322].

Отже, в польській мові в слові *zasnuć* відбулася певна еволюція значення. Спочатку воно було пов'язане з процесом прядіння, з часом значення слова розширилося і набуло більш абстрактних відтінків, пов'язаних з рухом і покриттям, а в сучасності найчастіше використовується для опису повільного руху диму або туману, ймовірно це значення виникло на основі порівняння руху диму з процесом прядіння. Натомість слово *заснути* в українській мові має прямий і досить простий етимологічний корінь. Воно походить від праслов'янського слова, пов'язаного зі станом сну. Сучасне значення слова *заснути* ‘впадати в сон’ логічно впливає з його етимології.

Висновки

У кваліфікаційній роботі було здійснено комплексний аналіз польсько-українських дієслівних паронімів, які демонструють особливості гомогенної паронімії на основі спільного праслов'янського етимону і гетерогенної паронімії на основі різних етимонів. Проведений аналіз виявив складні процеси семантичної еволюції споріднених слів у різних слов'янських мовах.

Основну увагу дослідження було спрямовано саме на аналіз дієслів як важливої категорії міжмовних паронімів. Під час аналізу застосовано етимологічний підхід, який передбачав не лише описовий рівень аналізу, а й глибинне вивчення походження та семантичної еволюції слів.

Більшість проаналізованих дієслівних пар належить до гомогенної паронімії, тобто має спільний етимологічний корінь. Незважаючи на спільне походження, досліджені дієслова зазнали значної семантичної диференціації в процесі історичного розвитку мов, розвинули унікальні значеннєві відтінки, що відображають специфіку культурного та мовного контексту. Значно рідше зафіксовано гетерогенні пароніми, тобто ті, котрі мають різні джерела походження.

Встановлено, що первинні значення слів часто були ширшими та менш спеціалізованими порівняно з сучасними. Соціальні, культурні та мовні чинники спричинили звуження або трансформацію значень багатьох дієслів, внаслідок чого спостерігаються відмінності в семантичній еволюції споріднених слів у польській та українській мовах.

Більшість проаналізованих дієслівних паронімів мають праслов'янське або праїндоевропейське походження. Значно рідше простежується німецьке чи латинське походження. Окрім цього, також досліджено механізми словотворення, зокрема роль префіксації у формуванні нових значень. Під час аналізу лексичних одиниць виявлено, що походження слів часто пов'язане з конкретними побутовими, господарськими або емоційними контекстами.

Отже, проведений аналіз демонструє складність і багатогранність мовної еволюції дієслівних паронімів, засвідчуючи, як споріднені слова можуть набувати принципово різних значень у різних мовних середовищах, зберігаючи при цьому спільний етимологічний корінь, що вказує на важливість ретельного етимологічного аналізу для правильного розуміння та використання мови.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено спробу детально окреслити картину сучасних польсько-українських дієслівних паронімів та виявити їхні найхарактерніші риси. Аналіз зазначених лексичних одиниць показує, що це явище є важливою лінгвістичною проблемою, яка потребує розгляду на багатьох рівнях, а вивчення цього типу дослідницького матеріалу наразі є доцільним.

В епоху широкої глобалізації, динамічних і прямих контактів між різними національностями одночасно відбуваються різні мовні процеси. Одним з таких явищ, що привертає увагу лінгвістів, є саме міжмовна омонімія і паронімія. Огляд дефініцій показує, що дослідники як української, так і польської мов з активно досліджують сучасні мовні явища та уважно аналізують лексичні трансформації, що відбуваються. Про це свідчить не лише кількість дефініцій термінів омонімія і паронімія, а й детальний розгляд витоків цього явища, спроби виокремити конкретні типи та підтипи омонімів і паронімів. В залежності від різних критерій: контекст, єдність флексійних форм, подібність звучання чи позначення, дослідники вирізняють різні типи омонімії і паронімії.

Класифікація міжмовних омонімів та паронімів залежить від різних внутрішньомовних та зовнішньомовних чинників, а також від принципів поділу та конкретних дослідницьких підходів. У польському і українському мовознавствах семантичні характеристики міжмовних омонімів можуть варіюватися від часткової або повної подібності до семантичної опозиції, включення та перетину значень.

Враховуючи історичний розвиток слів класифікація міжмовних омонімів і паронімів може здійснюватися з точки зору синхронного чи діахронного підходів. З погляду синхронії такі мовні одиниці поділяються на абсолютні та відносні типи, а також включають підкатегорії: омографи,

універсальні та тотожні омоніми, змішані одиниці та омоформи. Класифікація здійснюється за формальними ознаками: фонетико-графічні, фонетичні, графічні та морфологічні різновиди. У діяхронічному аспекті дослідники розрізняють спільнокореневі та псевдокореневі омоніми, що додатково ускладнює їхню типологізацію. За семантичним відношенням міжмовні омоніми і пароніми можуть перебувати в частковій або повній семантичній подібності, семантичній опозиції, семантичному включенні, семантичному перетині.

Усі омоніми та пароніми позначаються ширшим терміном, який традиційно використовується в перекладознавстві: *фальшиві друзі перекладача*. Перші визначення цього терміну з'явилися на початку ХХ століття, і дослідники досі намагаються сформулювати його належним чином. Більшість мовознавців у своєму визначенні підкреслює найважливіші властивості фальшивих друзів. За їхніми словами, це лексеми двох різних мов, що мають графічну чи звукову схожість або тотожність, у більшості випадків запозичені з третьої мови. Саме тому, що вони схожі між собою, вони призводять до семантичних помилок під час навчання, спілкування або в процесі перекладу. *Фальшиві друзі перекладача* виникають внаслідок різних чинників, таких як, наприклад, незалежний розвиток мов, зміна значення внаслідок запозичення з іноземної мови смислів для позначення нового поняття або об'єкта, паралельне запозичення слова у дві мови зі спільного джерела. Вони потребують точного лексикографічного опису, щоб зменшити ризик плутанини та можливого непорозуміння.

У другому розділі здійснено аналіз фальшивих друзів перекладача, тобто польсько-українських дієслівних паронімів. Зібрано понад півтори сотні пар міжмовних дієслівних паронімів. Найбільш уживані були ретельно проаналізовані. Практичний розділ містить переважно слова, що частіше вживаються, а отже, спричиняють найбільше помилок при вивченні польської (або української) мови як іноземної. Він містить лексику, яка

з'являється у повсякденному мовному спілкуванні. Підбір проаналізованих лексичних одиниць зумовлений результатом нашого досвіду викладання польської мови як іноземної.

Наведені приклади проблемних пар польсько-українських дієслівних паронімів можуть слугувати джерелом для подальших лінгвістичних досліджень. Цікавим залишається питання запозичення етимонів в обидві мови та процес їхньої асиміляції. Це безперервний і живий процес. Те ж саме стосується і питання семантичних змін. У цьому випадку також можна зробити багато цікавих висновків завдяки динамічним контактам між носіями обох мов через дослідницьку діяльність. Результати аналізу можуть слугувати в процесі викладання польської мови українцям та вивчення української мови поляками. Проведений аналіз також може допомогти у створенні відповідних глоттодидактичних матеріалів для уникнення помилок, що виникають через міжмовну омонімію і паронімію. Водночас, результати цього дослідження будуть корисними і в перекладацькій діяльності, а також під час вивчення культури та історії обох народів.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

Словники:

1. Білодід І.К. ред. Словник української мови. Т. 1-11. Київ, 1970-1980.
2. Всесвітній словник української мови. <https://uk.worldwidedictionary.org/>
3. Грінченко Б.Д. ред. Словарь української мови. Т. 1-4. Київ, 1958.
4. Гром'як Р. ред. Літературознавчий словник-довідник. Київ, 2007.
5. Дубчинський В.В. ред. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків, 2006.
6. Енциклопедія сучасної України. <http://esu.com.ua/>
7. Кононенко І., Співак О. Українсько-польський словник міжмовних омонімів і паронімів. Київ, 2008.
8. Лучик А., Антонова О., Дубровська І., ред. Українсько-польський словник еквівалентів слова. Київ, 2011.
9. Мельничук О.С. ред. Етимологічний словник української мови, т. 1–7. Київ, 1982–2012. [ЕСУМ].
10. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Етимологічно-семантичний словник української мови, т. 1–4. Канада, 1979–1995. [ОЕСС]
11. Публічний електронний словник української мови, <http://ukrlit.org/slovnyk> [СУМ]
12. Рудницький Я. ред. Етимологічний словник української мови, т. 1–2. Вінніпег-Оттава, 1962-1982.
13. Bańkowski A. Etymologiczny słownik języka polskiego. t. 1–3. Warszawa, 2000. [ESBn].
14. Bieńkowska D., Cybulski M., Umińska-Tytoń E. Słownik dwudziestowiecznej Łodzi, Łódź, 2007.
15. Boryś W. Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków, 2005.
16. Brückner A. Encyklopedia staropolska. 1–2. Warszawa, 1937–1938.
17. Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa, 1996. [SEBr].

18. Buttler D. Słownik polskich homonimów całkowitych. Wrocław, 1988.
19. Długosz-Kurczabowa K. Wielki słownik etymologiczno-historyczny języka polskiego. Warszawa, 2003.
20. Doroszewski W. red. Słownik języka polskiego. t. 1–11. Warszawa, 1958–1969.
21. Kita M., Polański E. Słownik paronimów, czyli wyrazów mylonych. Warszawa, 2004.
22. Kopaliński W. Słownik eponimów, czyli wyrazów odmiennych. Warszawa, 2012.
23. Koziński I. Słownik wyrazów o podobnym brzmieniu a odmiennym znaczeniu. Warszawa, 1959.
24. Mańczak W. Polski słownik etymologiczny. Kraków, 2017. [MPSE]
25. Online Etymology Dictionary. <https://www.etymonline.com/>
26. Skorupka S. Słownik frazeologiczny języka polskiego. t. 1–2. Warszawa, 1993.
27. Sławiński J. Słownik terminów literackich. Wrocław, 1988.
28. Słownik języka polskiego PWN. <http://sjp.pwn.pl/> .
29. Sobol E. red. Słownik wyrazów obcych PWN. Warszawa, 2003.
30. Szymczak M. red. Słownik języka polskiego. t. 1–3. Warszawa 1995.
31. Żmigrodzki P. red. Wielki słownik języka polskiego PAN. <http://wsjp.pl/> [WSJP]

Література:

32. Акуленко В.В. Слов'янські мови в аспекті інтерлінгвістики. *Мови Європейського культурного ареалу: розвиток і взаємодія: Збірник статей*. Київ: Довіра, 1995. С. 72–98.
33. Акуленко В.В. Про фальшивих друзів перекладача. *Знання. Понимание. Умение*. 1969. С. 371–384.

34. Беднаж М. Польсько-українська міжмовна омонімія. W: Bronisław Kodzis red. *Studia i Szkice Slawistyczne 3*. Opole: Uniwersytet Opolski, 2002. 113 с.
35. Борищук І.Н. Сучасне перекладознавство: проблеми та перспективи. *Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej „Literatura, socjologia i kulturoznawstwo. East European Conference”*. Варшава, 2016. С. 102-104.
36. Бублейник Л.В. Про значення способу номінації в міжмовних лексико-семантичних співвідношеннях. *Мовознавство*, № 2. 1992. С. 29–33.
37. Винник В.О., Горобець В.Й. та ін. АН УРСР, Інститут мовознавства імені О.О. Потебні ред. Історія української мови. Лексика і фразеологія. Київ: Наукова думка, 1983. 743 с.
38. Гальперин Г.А. Еще раз о «ложных друзьях» переводчика. В: *Коммуникация и обучение иностранным языкам*. Минск: Вышэйшая школа, 1970. С. 129–137.
39. Головащук С.І. До специфіки перекладної лексикографії близькоспоріднених мов. *Мовознавство*, № 1. 1970. С. 3–11.
40. Демська О.М. Лексична та лексико-граматична омонімія сучасної української мови. *Дисертація кандидата філологічних наук: 10.02.01*. Київ: НАН України, Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, 1996. 163 с.
41. Желуденко М.О., Сабітова А.П. «Фальшиві друзі» перекладача: особливості вживання та перекладу. Київ: Національний авіаційний університет, 2013. С. 35–37.
42. Жиденко Т. Контрастивна лінгвістика як синхронно-порівняльне дослідження мовних систем. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*, № 1. 2021. С. 419-421
43. Заславская Н.В. Семантико-стилистическая и функциональная характеристика межъязыковых омонимов в русском и в украинском

- языках. *Автореферат диссертации кандидата филологических наук: 10.02.01*. Киев: Институт языковедения им. А.А. Потебни АНУССР, 1985. 17 с.
44. Зінкевич-Томанек Б. Українсько-польські неповні лексичні паралелі як причина інтерференції. Краків: Ягеллонський Університет, 2010. С. 177–184.
  45. Кальниченко О.А. Теорія перекладу для студентів 3-4 курсів ф-ту «референт-перекладач», які навчаються за спеціальністю 035 Філологія (Переклад). Харків: Вид-во НАУ, 2010. 126 с.
  46. Кияк Т.Р. Фальшиві друзі перекладача» як проблема міжкультурної комунікації. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, вип. 89 (1). Кіровоград: РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2010. С. 17–20.
  47. Кійко С.В. Міжмовна омонімія з погляду різних лінгвістичних дисциплін. *Одеський лінгвістичний вісник*, № 9, Т. 3. Одеса, 2017. С. 20–25.
  48. Кійко С.В. Німецько-українська міжмовна омонімія. Чернівці: Видавничий дім „Родовід”, 2014. 434 с.
  49. Кіцила Л. Чесько-українська лекчисна омонімія: перекладознавчий аспект. Семантика. Синтактика. Прагматика мовленнєвої діяльності. *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції*. Львів: Літопис, 1999. С. 360–367.
  50. Кіцила Л. Деякі теоретичні проблеми дослідження омонімії в слов'янському мовознавстві. *Проблеми слов'янознавства*, вип. 51. Львів, 2000. С. 159–166.
  51. Кожуховська Л. Етимологічний аспект української мови у системі ноосферної освіти. *Українська мова і література в школі*, №1. 2004. С. 56–57.
  52. Комарова О.С. До питання інтерлінгвальної омонімії та паронімії у словацькій та українській мовах. *Компаративні дослідження*

- слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*, вип. 25. Київ, 2014. С. 53–58.
53. Кононенко І. Українська та польська мови: контрастивне дослідження. Варшава: WUW, 2012. 808 с.
  54. Кочерган М.П. ред. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2001. 368 с.
  55. Кочерган М.П. ред. Словарь русско-украинских межъязыковых омонимов. Київ, 1997. С. 390–399.
  56. Кочерган М.П. ред. Слово і контекст. Львів: Вища школа, 1980. 183 с.
  57. Лаврінець О.Я., Симонова К. С. ред. Читай і знай! Довідник-практикум з фонетики, орфоєпії, орфографії, лексикології, фразеології сучасної української мови. Київ: ЦНЛ, 2009. 204 с.
  58. Лисиченко Л.А. Лексикологія сучасної української мови: Семантична структура слова. Харків: Вища школа, 1977. С. 51–64.
  59. Литвин І. Перекладознавство. Науковий Посібник Черкаси: Видавництво Ю.А. Чабаненко, 2014. 288 с.
  60. Манакин В.Н. ред. Основы контрастивной лексикологии: близкородственные и родственные языки. Кировоград: Государственное центральное украинское издательство, 1994. 263 с.
  61. Манакин В.Н. ред. Сопоставительная лексикология. Киев: Знання, 2004. 326 с.
  62. Морошану (Демьянова) Л.І. Семантичні та стилістичні «Фальшиві друзі перекладача» в італійській та російських мовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, вип. 1. Одеса, 2010. С. 58–63.
  63. Назаров Н.А. Етимологічна концепція О.С. Мельничука. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*, вип. 22. Київ, 2013. С. 105–116.

64. Паламарчук О.Л. «Фальшиві друзі» перекладача як особливий різновид чесько-української інтерференції. В: *Розвиток духовної культури слов'янських народів: Збірник наукових праць*. Київ: Наукова думка, 1991. С. 123–130.
65. Пахомова Т., Савицька Г. Глобалізація. Полілінгвізм. Двомовність. (Проблеми викладання). Черкаси: ЧОПОПП, 2013. 32 с.
66. Пономарів О.Д. ред. Сучасна українська мова. Київ, 2005. 478 с.
67. Прасол О.М. Історія дослідження явища запозичення в українському мовознавстві: проблемні питання. *Лінгвістичні дослідження*, вип. 37. Харків, 2014. С. 42–49.
68. Ровдо И.С. Межъязыковая омонимия в условиях русско-белорусского и белорусского-русского билингвизма. Минск: Белорусский государственный университет им. В.И. Ленина, 2014. 16 с.
69. Савченко І.С. Принципи виявлення лексичних омонімів – іменників в українській мові. *Дисертація кандидата філологічних наук: 10.02.02*. Київ: Український педагогічний університет, 1994. 156 с.
70. Совтис Н.М. Дослідження українсько-польських мовних зв'язків у польському мовознавстві. *ВІСНИК ЖДУ імені Івана Франка*, вип. 40. Житомир, 2008. С. 194–197.
71. Совтис Н.М. Українські лексичні запозичення в польській літературній мові. <http://mydisser.com/en/catalog/view/312/783/20937.html>
72. Станішевська О.М. Дієслівні пароніми української та польської мов як фальшиві друзі перекладача. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика: збірник наукових праць*, вип. 15. Хмельницький, 2024. С. 292-300.
73. Томчаковська Ю.О. Контрастивна лінгвістика: прикладні аспекти. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних*

рішень у 2 Т. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.*. Т.1. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. С. 641-643.

74. Тошич Б. Паронимы русского языка и их эквиваленты в сербскохорватском языке. *Slavica Tartuensia*, № 3. Tartu, 1991. С. 80–88.
75. Турчина А. Лексична міжмовна омонімія у слов'янських мовах. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*, вип. 17. Київ, 2012. С. 121–126.
76. Фінкель О.М. Теорія і практика перекладу. В: Черноватий Л.М. ред. *О.М. Фінкель – Забутий теоретик українського перекладознавства*. Вінниця: Нова Книга, 2012. С. 49 – 182.
77. Фокін С.Б. Хибні друзі перекладача як наслідок словотвірної інтерференції. *Мовні і концептуальні картини світу*, вип. 46 (4). Київ: Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, 2013. С. 192–200.
78. Хуцишвили С. Межъязыковые соответствия омонимичного характера в славянских языках. *Болгарская русистика*, № 1–2. 2010. С. 53–71.
79. Хуцишвили С. Славянские межъязыковые омонимы. *Диссертация кандидата филологических наук*. Тбилиси, 2010. 169 с.
80. Чуба Г. Міжмовна омонімія як джерело помилок при вивченні української мови студентами-поляками. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*, вип. 11. Львів, 2015. С. 90–96.
81. Шуба П.П. Проблемы белорусско-русской межъязыковой омонимии и паронимии. В: *Проблемы преподавания русского языка в школе с белорусским языком обучения. Сборник статей*. Минск: Вышэйшая школа, 1975. С. 14–32.
82. Щербина Д.В. Формальні принципи розмежування «хибних друзів перекладача»: міжмовних омонімів і паронімів. *Науковий журнал Львівського національного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»* № 13. Львів, 2023. С. 228-236.

83. Юджин-Рипун І.Н. ред. *Краткий семантико-этимологический справочник: славистика и романно-германистика*. Київ: Національна Академія Наук України. Український комітет славистів, 2004. 236 с.
84. Apresjan J.D. *Semantyka leksykalna. Synonimiczne środki języka*. Wrocław, 1980.
85. Buttler D. Odmiany polskiej homonimii I. Homonimy rdzenne. *Poradnik Językowy*, z. 1. 1971. S. 8–13.
86. Buttler D. *Polski dowcip językowy*. Warszawa, 2001.
87. Buttler D. Polska homonimia słowotwórcza. *Prace Filologiczne*, t. XXII. 1972. S. 121–157.
88. Buttler D. Problematyka badań nad homonimią. *Przegląd Humanistyczny*, z. 3. 1968. S. 57–77.
89. Buttler D. Właściwości polskiej homonimii. *Polonistyka*, nr 2. 1988. S. 136–149.
90. Choma-Suwała A. Źródła błędów językowych charakterystycznych dla polskiej młodzieży uczącej się języka ukraińskiego. *Teka Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych*, t. 10. 2015. S. 37–48.
91. Čižmárová M., Jašková A. Ukrajinsko-slovenská homonymia. *Slovník ukrajinsko-slovenských medzijazykových homoným*. Prešov, 2013.
92. Dubisz S. Słownictwo. *Nauka o języku dla polonistów* w: Dubisz S. red. Warszawa, 1999. 624 s.
93. Grosbart Z. Problem mylących podobieństw międzyjęzykowych. Próba definicji i poszukiwania terminologiczne. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria*, nr 9. 1982. S. 197–208.
94. Grzegorzczkova R. *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa, 2001.
95. Ivašina N., Rudenka A. *Falešní přátelé překladatele v češtině a běloruštině*. Praha, 2006.

96. Jakubowicz M. Drogi słów na przestrzeni wieków. Zarys słownika motywacji semantycznych na materiale przymiotników słowiańskich odziedziczonych z prasłowiańszczyzny. Warszawa, 2010a.
97. Janikowski P., Krzywda J. Fałszywi przyjaciele od lat (próba systematyzacji badań), w: Fast P., Car A., Osadnik W.M., red. *Historyczne oblicza przekładu*. Katowice, 2011. S. 115–135.
98. Kaleta R. Homonimia międzyjęzykowa w ogólnym i białorusko-polskim kontekście. *Acta Albaruthenica*, t. 10. 2010. S. 311–321.
99. Kaleta R. Homonimia w języku polskim i języku białoruskim. *Acta Polono-Ruthenica*, t. 1, nr 18. 2013a. S. 185–195.
100. Kaleta R. O projekcie słownika białorusko-polskich fałszywych przyjaciół tłumacza na tle dorobku leksykografii polsko-białoruskiej. *Studia Slavica*, t. XVII/1. 2013b. S. 83–90.
101. Kaleta R. Rodzaje homonimii międzyjęzykowej (przegląd stanowisk). *Respektus Philologus*, nr 23. 2013c. S. 141–150.
102. Kaleta R. Żłudne odpowiedniki białorusko-polskie. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, t. 48. 2013d. S. 123–141.
103. Kaleta R. Białorusko-polska homonimia międzyjęzykowa. Warszawa, 2014a.
104. Kaleta R. O pozornych podobieństwach międzyjęzykowych białoruskich i polskich skrótowców. *Acta Albaruthenica*, t. 14. 2014b. S. 133–143.
105. Karaszczuk H., Pryjmaczok O. Homonimia międzyjęzykowa (ukraińsko-polska). *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, vol. XXIV. 2006. S. 157–173.
106. Karpaczewa M., Symeonowa Ch., Tokarz E. Pułapki leksykalne. Słownik aproksymatów polsko-bułgarskich. Katowice, 1994. 708 s.
107. Kleszczowa K. Gasnące słowa. w: Kleszczowa K. red. *Tajemnice dynamiki języka*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 2012. S. 239–251.
108. Koessler M., Derocquigny J. Les faux amis, ou les pieges du vocabulaire anglais. Conseils aux traducteurs. Paris: Vuibert, 1928. (5th ed. 1961).

109. Kostič-Golubičić M. Homonimia międzyjęzykowa jako problem glottodydaktyczny w nauczaniu języka polskiego na uniwersytecie w Belgradzie. *Acta Universitatis Lodzensis, Kształceie polonistyczne cudzoziemców*, nr 10. 1998. S. 329–335.
110. Krawczuk A. Leksykologia i kultura języka polskiego. *Leksykologia, frazeologia, leksykografi*, t. 1. Kijów, 2001. S. 67–92.
111. Kuczyński E. Interferenz-trächtige Stolpersteine bei der Übersetzung. Das Wesen und die Problematik der „falschen Freunde des Übersetzers”. Włocławek: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku, 2005. 70 s.
112. Kusal K., Bałaban K. Rosyjsko-polska homonimia międzyjęzykowa jako problem leksykograficzny. *Anuari de Filologia Llungües Lititeratures Modernes*, nr 4. 2014. S. 54–66.
113. Lipczuk R. Internacjonalizmy a „fałszywi przyjaciele tłumacza”, w: J. Siatkowski red. *Język a kultura*, t. 7, *Kontakty języka polskiego z innymi językami na tle kontaktów kulturowych*. Wrocław, 1992. S. 135–143.
114. Lyons J. *Semantyka*, t. 2. przeł. A. Weinsberg. Warszawa, 1989. 172 s.
115. Majewska M. Homonimia i homonimy w opisie językoznawczym. Warszawa: Pracownia językoznawstwa stosowanego instytutu języka polskiego Uniwersytetu Warszawskiego, 2002. 154 s.
116. Markowski A. *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005. 292 s.
117. Orłós T.Z. red. Czesko-polski słownik zdradliwych wyrazów i pułapek frazeologicznych. Wydanie I, Kraków: Uniwersytet Jagiellonski, 2003. 385s.
118. Perlin J. Metodologie etymologii. W: Piotr Stalmaszczyk red. *Metodologie językoznawstwa. Filozoficzne i empiryczne problemy w analizie języka*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2010. S. 109–116.

119. Rutkowski K. Polsko-rosyjskie homonimy i paronimy międzyjęzykowe – propozycja klasyfikacji. *Studia Wschodniosłowiańskie*, t. 12. Białystok, 2012. S. 305–319.
120. Rutkowski K. Od leksykalnej homonimii międzyjęzykowej do paronimii. *Studia Wschodniosłowiańskie*, t. 13. 2013. S. 105-115.
121. Sławski F. Z zagadnień polskiej etymologii. *Język Polski XLII*, nr 2. 1962. S. 83–92.
122. Stanishevska O. Źródła polsko-ukraińskiej homonimii: propozycja opracowania leksykograficznego. Praca doktorska. Uniwersytet Śląski w Katowicach. Katowice, 2020. 192 s.
123. Szpila G. An English-Polish Dictionary of False Friends. Angielsko-polski słownik fałszywych przyjaciół. Kraków: Egis, 2003. 303 s.
124. Wawrzyński J. Problemy konfrontacji przekładowej języka polskiego i rosyjskiego (w świetle krytyki leksykograficznej). Bydgoszcz: Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1982. 73 s.

ДОДАТКИ

	Слово українське	Переклад польською	Слово польське	Переклад українською
1.	аранжувати	arrangować, adaptować	aranżować	організовувати, упорядковувати; аранжувати
2.	баламутити	mącić; prowokować	balamucić	сіяти неспокій, вводити в обман, обдурювати
3.	бачити	widzieć	baczyć	звертати увагу
4.	бурити	świdrować	burzyć	нищити, руйнувати
5.	бухнути = бухати	bić; pulsować; gwałtownie uderzać	buchnąć = buchać	раптово поширитися; ударити; украсти
6.	буяти	obfitować	bujać	колихати, гойдати
7.	варіювати	zmieniać	wariować	ставати психічно хворим; шаленіти, божеволіти
8.	вигадувати = вигадати	wymyślać	1. wygadywać 2. wygadać	говорити дурниці, нісенітниця; верзти; наговорювати, зводити наклепи
9.	виправляти	poprawiać; naprawiać	wyprawiać	виряджати в дорогу; влаштувати, організовувати щось за власний кошт
10.	вирувати	kipieć; zanurzać	wirować	кружляти, крутитися
11.	витикати	wystawać; wysunąć	wytykać	дорікати, докоряти
12.	возитися	dłubać się; wiercić się	wozić się	їздити, роз'їжджати
13.	гадати	myśleć, zastanawiać się; wróżyć	gadać	говорити, розмовляти, розповідати, балакати
14.	годити	cieszyć; sprawiać radość,	godzić	відновлювати, мирити;
15.	годувати	karmić	hodować	доглядати, вирощувати.
16.	голосити	lamentować	głosić	пропагувати; проголошувати
17.	гнати	pędzić	gnać	бігти; наздоганяти
18.	готувати	przygotowywać	gotować	кип'ятити

19.	гризтися	kąsać; klócić się	gryźć się	журитися, турбуватися
20.	громадити	zbierać	gromadzić	накопичувати, збирати.
21.	гукати	krzyczeć, wzywać, wywoływać	hukać	видавати глухий, протяжний звук (про деяких птахів)
22.	дибати	brnąć; ciągnąć nogi	dybać	зазіхати
23.	добиратися	docierać, trafić	dobierać się	отримати доступ
24.	доконати	dobić, wykonać	dokonać	зробити, вчинити, здійснити
25.	єднати	łączyć, kojarzyć	jednać	здобувати підтримку, прихильність
26.	живити	odżywiać, karmić	żywić	харчувати, годувати
27.	жирувати	żywić się; żyć ponad stan	żyrować	давати гарантію сплати суми векселя, позики, кредиту
28.	забезпечувати	gwarantować, zapewniać, zaopatrywać	zabezpieczać	гарантувати безпеку; захищати, охороняти; запобігати руйнуванню
29.	забитися	spenetrować, przeniknąć, dostać, wejść	zabić się	вчиняти самогубство; гинути;
30.	загадувати/ загадати	odszukiwać odpowiedź; zadać zagadkę, dawać zadanie	zagadywać/ zagadać	починати розмову, заговорювати
31.	загинути	zginąć, umrzeć; znikać	zaginać	пропасти безвісти; пропасти, зникнути
32.	заживати	wyzdrowiać, goić się, zarastać się	zażywać	1. приймати ліки, отруту, наркотик
33.	заїдати	przeszkadzać, dokuczać	zajadać	їсти щось смачне; ласувати.
34.	закладати / закласти	kłaść, wsuwać	zakładać / założyć	заплатити за когось з наміром повернення згодом цієї суми від боржника
35.	заклинати	oczarować; zaprzysięgać, zaklinać	zaklinać	чаклувати
36.	закувати	skuwać	zakuwać	з'єднувати металеві предмети або їхні частини за допомогою кування; сковувати;

				визубрювати.
37.	закреслювати	skreślać	zakreslać	обводити лінією
38.	замордувати	zatoruować	zamordować	вбити
39.	запам'ятати	zapamiętać	zapomnieć	забути
40.	запасати	powściągliwość, gromadzić	zapasać	переговорувати
41.	запинатися	urywać	zapinać się	закріплювати, застібати
42.	запихати	wkładać	zapychać	забивати, заповнювати
43.	заповідати	nakazać	zapowiadać	передбачати, передрікати
44.	заправляти	zatankować, stosować, zakładać	zaprawiać	підготовлювати, законсервувати, привчати
45.	запускати	rozpocząć	zapuszczać	відрощувати; занедбати; закапувати; прикривати
46.	засилати	wysyłać; wtrącać	zasilać	стимулювати
47.	заскакувати	wskakiwać	zaskakiwać	дивувати; вражати; приголомшувати
48.	заснути	zasnąć	zasnuć	заслонити; прикрити; затягнути
49.	заспокоїти	uspokoić	zaspokoić	задовольнити
50.	застосовуватися	stosowywać się; używać	zastosowywać	прислухатися, керуватися; підпорядковуватися
51.	заховуватися	ukrywać się	zachowywać się	поводитися
52.	збавляти	zmniejszać; pozbawiać; odbierać	zbawiać	спасати; рятувати
53.	збивати	uderzać; przewracać; dezorientować; obniżyć; miętosić	zbijać	прибивати; поштовхами складати; зганяти докупи
54.	звіряти	porównywać; zestawiać	zwierzać	повіряти
55.	зводити	wywoływać; gromadzić; wznosić; sprowadzać	zwodzić	обманювати
56.	згадувати	przypominać	zgadywać	здогадуватися
57.	згорнути	zwinąć; złożyć	zgarnąć	згрібати; здобувати;

				забирати
58.	змагатися	боротьба; конкурувати; конкурувати	zмагаć się	подужати супротивника; боротися; вовтузитися
59.	змазувати	smarować	zmazywać	стирати, очищати; спокутувати; усувати; ліквідувати
60.	казати	mówić	kazać	наказувати; проповідувати
61.	касувати	anulować; likwidować; niszczyć	kasować	стирати запис; компостирувати; знищувати транспортний засіб; заробляти гроші
62.	квакати	rechotać	kwakać	кахкати; крєктати
63.	кивати	kłaniać; potakiwać; kiwać	kiwać	хитати; махати; кивати; ошукувати
64.	клепати	wyprostować i ostrzyć ostrze kosy,	klepać	плєскати; клєпати
65.	коїти	dopuszczać; robić	koić	заспокоювати
66.	копати	ryć; kopać; szukać	kopać	ударити; копати
67.	кроїти	ciąć tkaniny do szycia	kroić	різати
68.	лагодити	naprawiać; remontować; reperować	łagodzić	усувати непорозуміння; знімати біль; пом'якшувати, робити менш яскравим
69.	лапати	klepać; szarpać; dotykać	łapać	ловити
70.	локалізувати	ograniczać się do określonego miejsca; nie rozpowszechniać; przystosować	lokalizować	розташовувати, розміщати; знаходити місце розташування; злокалізувати
71.	лудити	nakładać powłokę olejową na powierzchnię produktów metalowych.	łudzić	обманювати, тішити надією
72.	лупити	obierać; wylęgać się piskląt, kurcząt itp.; ustalać wygórowaną opłatę lub cenę	łupić	грабувати; наживатися

73.	лускати	pękać; zanosić się	luskać	обчищати від шкаралупи, лузги; лузати; лущити
74.	любуватися	kochać się; podziwiać	lubować się	любити щось, знаходити задоволення в чомусь; насолоджуватися.
75.	лютувати	gniewać się, złościć się; szaleć	lutować	спаювати
76.	маркувати	umieszczanie marki na produktach; określać; markować	markować	удавати, прикидатися; фальшувати; позначати
77.	милити	mydlić	mylić	помилятися
78.	мліти	mdleć	mleć	молоти; обертатися, крутитися; повільно пережовувати
79.	мотати	nakręcać; poruszać; zmykać	motać	говорити незрозуміло; діяти підступно; плутати (волосся, нитки і тд.)
80.	нав'язувати	narzucać; przymocowywać	nawiązywać	налагоджувати; поновлювати; нагадувати; нав'язувати
81.	нагадувати	przypominać	nagadać	набазікати; обмовити; дорікнути
82.	награвати	wygrywać; odtwarzać	nagrywać	записувати звук чи зображення; підшукувати роботу
83.	направляти	kierować; przewodzić	naprawiać	ремонтувати
84.	никнути	pochylać się, upadać na ziemię (o roślinach); słabnąć	niknąć	зникати; знесилюватися, слабнути
85.	обирати	wybierać	obierać	чистити; вибирати
86.	обрадувати	ucieszyć, uradować	obradować	засідати, дебатовати
87.	оголити	obnażyć	ogolić	поголити
88.	окантувати	oprawiać	okantować	обманювати, обдурювати
89.	окупити	opłacać się; dokonać przeblaganie	okupić	заснавати страждань, злиднів, тяжких втрат; відшкодовувати кривду, збитки, вину

90.	освоїти	opanować	oswoić	привчати, привичаювати; приручати
91.	оскаржувати	apelować; wzywać	oskarżać	звинувачувати; обвинувачувати; виступати в ролі судового обвинувача або на боці обвинувачення в судовому процесі.
92.	ослухатися	okazywać nieposłuszeństwo	osłuchać się	слухаючи, навчатися; набридати через часте повторювання
93.	парити	parować; zaparzać	parzyć	обпікати; жалити; заварювати, заливати окропом
94.	парувати	skojarzać; parować	parować	парити
95.	перебратися	przemieścić się, przeprowadzić się; przedostać się	przebierać się	перевдягтися
96.	повестися	postąpić; dopuścić; zareagować; zachować się	powieść się	пощастити; вдатися; завершитися успіхом
97.	поєднати	połączyć; powiązać	pojednać	примиряти
98.	поздоровляти	gratulować, składać życzenia	pozdrawiać	вітатися до когось; передавати комусь вітання
99.	порвати	poszarpać; zerwać; podrzeć; przestać	porwać	викрадати, захоплювати; підхопивши, тягти силою свого руху; притягати до себе; захоплювати, надихати
100.	порушити	naruszyć; zerwać; przerwać	poruszyć	ворушити; привести в рух; почати розмову; зворушувати, вражати
101.	постраждати	wycierpieć; ucierpieć	postradać	збожеволіти, з'їхати з глузду; зазнати якоїсь втрати; розділити
102.	потурбувати	przeszkadzić; niepokoić	poturbować	побити; спричинити пошкодження тіла
103.	прибирати	sprzątać; chować; ukrywać; dekorować, upiększać; przybierać	pszybierać	підніматися (про воду); посилюватися, збільшуватися;

		określony wygląd; przybierać imię, pseudonim		набувати; набувати певного вигляду
104.	приділяти	przydawać; przywiązywać; skoncentrować się; poświęcać	przydzielać	призначати; прикріплювати; давати; доручати; зараховувати до складу чогось; відряджати
105.	приклепати	przymocować	przyklepać	припліскувати, злегка утрамбовувати; домовлятися; схвалити
106.	прирікати	skazywać; ofiarować; powoływać; zamierzać	przyrzekać	обіцяти
107.	простувати	przemieszczać się pieszo; poruszać się w określonym kierunku	prostować	випрямляти, розпрямляти, випростовувати; спростовувати
108.	пукати	pierdzieć	pukać	стукати
109.	репетувати	krzyczeć; wrzeszczać	repetować	залишатися на другий рік у тому самому класі; перезаряджати зброю
110.	рипатися	spiesząc się, próbując gdzieś pójść lub coś zrobić; dużo chodzić tam i z powrotem	rypać się	допускати неправильність у підрахунках, написанні слова і тд.; помилятися; псуватися, ламатися; боляче вдаритися; злягатися
111.	розводитися	rozmnażać się; pojawiają się w dużych ilościach; rozwozić się; podnosić się	rozwozić się	розлучатися; багато говорити чи писати
112.	розказати	powiedzieć	rozkazać	наказувати
113.	розпивати	wypijać; pić	rozpijać	привчати до пияцтва; випивати
114.	розписуватися	podpisywać się; rejestrować ślub; rozpisywać się	rozpisywać się	багато писати
115.	розправляти	wyprostować; rozprostowywać	rozprawiać	говорити, розповідати; дискутувати
116.	розробляти	rozwijać; opracowywać; konstruować;	rozrabiać	пустувати, бешкетувати; плести інтриги; змушувати розчинитися

		projektować		в чомусь; розводити борошно рідиною, приготівляючи тісто; розчиняти
117.	розшивати	rozszerzać; haftować; spoinować	rozszywać	вшивати вставки тканини
118.	роз'яснювати	wyjaśniać; objaśniać	rozjaśniać	робити яснішим, світлішим, освітлювати; освітлювати волосся
119.	розбухати	wzbierać; nasiąkać wilgocią; pęcznieć; nadmiernie rosnąć	rozbuchać	навмисне перебільшити щось; роздути
120.	розіграти	odgrywać; wkręcać; rozdawać; przyznawać coś w drodze loterii, losowania itp.	rozegrać	розіграти (граючи в якусь гру, доводити її до кінця); доводити справу до кінця; зіграти в певний спосіб у п'єсі, у фільмі; провести, виконати щось
121.	розбиратися	radzić sobie	rozbierać się	роздягатися
122.	розв'язувати	rozwiązywać; rozluźniać	rozwiązywać	розв'язувати; вирішувати; розривати юридичний акт; розпускати, ліквідувати, припиняти діяльність чогось; розробляти і виконувати певний архітектурний, технічний проект і т. ін.
123.	розпинати	ukrzyżować; torturować, męczyć; szydzić; nabijać się	rozpinać	розстібати; розпинати
124.	розписувати	wypisywać; przepisywać; naznaczać; rozdzielać; przykryć malowidłem; przesadzać	rozpisywać	оприлюднювати друком інформацію; розмальовувати; по черзі описувати елементи чогось
125.	розправляти	wyprostować, wypoziomować; rozprostowywać.	rozprawiać	говорити, розповідати; дискутувати
126.	розпустити	pruć; rozpuszczać; rozluźnić; plotkować	rozpuścić	розчинити, розпустити; попускати; відпускати; поширювати
127.	розривати	rozrywać; drzeć; rozszarpać;	rozrywać	розривати; припиняти відносини; звеселяти,

		rozdziarać; niszczyć		давати втіху
128.	руйнуватися	rozpadać się	rujnować się	витрачатися; видавати на щось дуже багато грошей
129.	рухатися	ruszać się	ruchać się	трахатися
130.	сапати	sapać; wydawać dźwięki podobne do ciężkiego oddechu, uwalniania gazu, pary; motykować	sapać	голосно, важко дихати; відхекуватися
131.	свідчити	potwierdzać prawdziwość, poprawność czegoś; świadczyć	świadczyć	доводити щось; давати показання на суді
132.	скреслювати	kopiować; robić dużo skreśleń; wydawać	skreślać	закреслювати; писати стисло, поспіхом; черкати
133.	скрикувати	wskrzykiwać	skrzykiwać	скликати
134.	смолити	pokrywać smołą	smolić	бруднити сажею, мастилом; смолити
135.	спаювати	zblizać; lutować	spajać	з'єднувати; скріплювати
136.	спиратися	pochylać się; opierać się	spierać się	сперечатися
137.	списувати	ściągać	spisywać	записувати; реєструвати; описувати
138.	спотикатися	potykać się	spotykać się	зустрічатися
139.	справджувати	spełniać; zastosować; sprawdzać	sprawdzać	перевіряти; досліджувати; оглядати
140.	ставитися	traktować; zachowywać	stawiać się	з'являтися; протистояти; потрапляти
141.	становити	wynosić; mierzyć; stanowić	stanowić	служити; становити
142.	стосуватися	dotykać	stosować się	дотримуватися; застосовувати; використовувати
143.	сходити	zstępować; schodzić	schodzić	спускатися; сходити
144.	тикати	wepchać; wsadzać; truwać; mówić per ty	tykać	цокати (про годинник); торкатися; чіпати

145.	тискати	naciskać; ściskać	ciskać	жбурляти; кидати; метати
146.	тиснути	naciskać; tłoczyć; przeginać; narzucać	cisnąć	жбурнути, кинути; шпурнути; битися;
147.	тлумачити	wyjaśniać; interpretować; tłumaczyć	tłumaczyć	перекладати
148.	точити	ostrzyć; toczyć	toczyć	вести, точити боротьбу
149.	травити	wytrawiać	trawić	перетравлювати
150.	трактувати	interpretować; tłumaczyć	traktować	ставитися; сприймати; поводитися
151.	убавляти	zmniejszać	ubawić	розважати
152.	убити	zabić	ubić	утрамбувати; збити
153.	уболівати	kibicować	ubolewać	шкодувати; жалкувати; сумувати
154.	укривати	osłaniać; przykrywać	ukrywać	ховати; переховувати
155.	умовляти	namawiać	umawiać	домовлятися
156.	упиратися	opierać	upierać się	наполягати; стверджувати
157.	упоминати	wspominać; namawiać	upominać	застерігати; нагадувати; докоряти
158.	усвідомлювати	rozumieć; dostrzegać; zdawać sobie sprawę	uświadamiać	просвіщати; визнавати; усвідомлювати
159.	установлювати	instalować; fundować; zgromadzać	ustanawiać	запроваджувати; приймати; призначати
160.	фіксувати	umocować; skoncentrować się; zapisywać, zanotować	fiksować	визначати; деталізувати; божеволіти
161.	форсувати	przyśpieszać; wymuszać; wzmacniać; pokonywać	forsować	долати; просувати
162.	хляпати	trzaskać; poklepować	chlapać	розпорошувати; бризкати, ляпати; обливати
163.	хрумкати	chrupać	chrumkać	рохкати, хрюкати
164.	цикати	ćwierkać	cykać	цвірінькати
165.	цілувати	całować	celować	цілити

166.	чмихати	kichać	czmychać	швидко втікати
167.	чути	słyszeć	czuć	чути
168.	чхати	kichać	czyhać	чатувати
169.	шикувати	ustawiać się, wymachować; szykować	szykować	забезпечувати здійснення; заздалегідь доводити до ладу